

CTR CSR

COLLEGE VAN
TOEZICHT OP DE
BEDRIJFSREVISOREN

**JAARVERSLAG
2019**

JAARVERSLAG VAN HET COLLEGE VAN TOEZICHT OP DE BEDRIJFSREVISOREN 2019

INHOUDSTAFEL

1.	WOORD VAN DE VOORZITTER	5
2.	CIJFERMATIG OVERZICHT VAN DE SECTOR IN 2019	11
	OOB-opdrachten en inkomsten	13
	Bedrijfsrevisoren natuurlijke personen	15
3.	INSTITUTIONEEL KADER	17
3.1	Het College als toezichthouder	18
3.2	Organisatie	19
3.3	Beroepsgeheim	20
3.4	Nationale en internationale samenwerking	20
4.	KWALITEITSCONTROLES	23
4.1	Methodologie	24
4.2	Proportionaliteitsprincipe	25
4.3	Tegensprekelijk debat	26
4.4	Vrijwaring van het oordeel van de bedrijfsrevisor	26
4.5	Risico- en netwerkbenadering	27
4.6	Vergelijking kwaliteitscontroles bij OOB-bedrijfsrevisoren en kwaliteitscontroles bij niet-OOB-bedrijfsrevisoren	28
4.7	Statistieken kwaliteitscontroles 2019 niet-OOB-bedrijfsrevisoren	29
4.8	Statistieken kwaliteitscontroles 2019 OOB-bedrijfsrevisoren	40
5.	TOEZICHT	51
5.1	Toezicht naar aanleiding van klachten	53
5.2	Toezicht naar aanleiding van een faillissement	53
5.3	Toezicht naar aanleiding van informatie van derden	54

6.	VOORTIJDIGE ONDERBREKING VAN HET COMMISSARISMANDAAT	57
6.1	Ontslag en opzegging	58
6.2	Mededeling aan het College	59
7.	VOORKOMING VAN WITWASSEN VAN GELDEN EN FINANCIERING VAN TERRORISME	61
7.1	Inzicht in de risico's	62
7.2	Risicogebaseerde controles	63
7.3	Hulpmiddel "Mijn algemene risicobeoordeling"	63
7.4	Meldingen van verdachte verrichtingen	64
8.	IMPACT VAN <i>BREXIT</i> OP BEDRIJFSREVISOREN	67
8.1	Specifieke categorieën waarin <i>brexit</i> een impact kan hebben	68
8.2	<i>Brexit</i>	69
9.	MONITORING VAN MARKTKWALITEIT EN MEDEDINGING	71
10.	UITDAGINGEN VOOR 2020	75
10.1	Permanente vorming	76
10.2	<i>European Single Electronic Format</i>	77
11.	LIJST VAN AFKORTINGEN	79

1. WOORD VAN DE VOORZITTER

Geachte lezer,

In dit jaarverslag brengt het College verslag uit over zijn activiteiten in 2019. Het verslag beschrijft hoe het College in zijn derde bestaansjaar invulling heeft gegeven aan zijn opdracht van publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren.

Het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren draagt bij tot het algemeen belang. Bedrijfsrevisoren spelen immers een essentiële rol voor de Belgische economie. Zij voeren in essentie controleopdrachten uit bij hun cliënten. Daarnaast verlenen zij ook, maar in

mindere mate, adviesdiensten. De draagwijdte en het belang van de opdracht die de bedrijfsrevisoren in het kader van hun controlerol vervullen, reiken verder dan alleen de cliënten. Centraal staat ook het gewettigde vertrouwen van de economische actoren in de informatie die de ondernemingen verstrekken. Die informatie vormt immers de basis voor de keuzes van die actoren. Het gewettigde vertrouwen van de economische actoren in die informatie wordt versterkt door de kwaliteit van het werk van de bedrijfsrevisoren. Bedrijfsrevisoren zijn als financiële poortwachters ook belangrijk bij het voorkomen van financieel-economische criminaliteit en ander niet-integer gedrag.

Om de kwaliteit van die controlewerkzaamheden te garanderen, zijn verschillende wettelijke, reglementaire en normatieve verplichtingen van toepassing op de uitvoering van controleopdrachten door de bedrijfsrevisoren. De controle wordt niet alleen omkaderd door die verschillende verplichtingen, maar moet bovendien worden beheerst – en is dat effectief ook – door deontologische beginselen die de kwaliteit van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren moeten garanderen. Voorbeelden daarvan zijn de vereiste oprechtheid, onafhankelijkheid, integriteit en het nodige kritische denkvermogen.

Om die reden vertrouwt de wetgever het toezicht op de bedrijfsrevisoren toe aan het College. Het College oefent zijn activiteiten uit in het algemeen belang en onafhankelijk van diegenen waarop het toezicht uitoefent. Bij de uitoefening van het publiek toezicht ziet het College niet alleen toe op de nakoming van de wettelijke, reglementaire en normatieve verplichtingen, maar ook op de naleving en correcte toepassing van de deontologische beginselen.

Het jaarverslag gaat dieper in op de verschillende controleacties die het College uitvoert, en de controletools die het gebruikt om de kwaliteit te garanderen. Het publiek toezicht door het College steunt in essentie op twee controlepijlers: de kwaliteitscontrole en het toezicht.

2019 was een cruciaal jaar voor de kwaliteitscontroles bij de bedrijfsrevisoren. In 2019 rondde het College een eerste reeks van inspecties af rond de thema's opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling of EQCR en *monitoring*. Die inspecties werden verricht bij de bedrijfsrevisoren die de controle uitvoeren bij één of meer OOB's en die op individuele basis meer dan één criterium overschrijden als bedoeld in artikel 1:26, § 1, van het WVV. Uitgangspunt van die eerste inspectieronde was de doorlichting van twee prioritaire thema's en een selectie van mandaten. Die prioritaire thema's waren de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling en de *monitoring* – door het kantoor – van zijn controleprocedures en -beleid. De belangrijkste bevindingen van die inspecties komen aan bod in dit verslag.

Het College stelde bovendien een nieuw prioritair thema vast en ontwikkelde een nieuwe methodologie voor het tweede thema van de kwaliteitscontroles bij OOB-bedrijfsrevisoren. Dat nieuwe thema zoomt primair in op de verplichtingen inzake witwaspreventie en op de informatieverstrekking aan het auditcomité. De aandacht die daarbij uitgaat naar de interactie tussen commissarissen en auditcomités, ligt in het verlengde van de initiatieven die het College in 2018 nam. De relatie tussen commissarissen en auditcomités blijft een belangrijk aandachtspunt voor het College. De eerste inspecties volgens die nieuwe benadering van de kwaliteitscontroles vonden plaats in 2019.

Het College zette de kwaliteitscontroles voort bij de bedrijfsrevisoren die bij geen enkele OOB een controle uitvoeren. Ook bracht het bepaalde aanpassingen aan in de controleleidraden die de door het College aangestelde inspecteurs gebruiken. Die aanpassingen strekken er onder meer toe beter rekening te houden met en een toetsing uit te voeren van de antwoorden van de bedrijfsrevisoren op de periodieke vragenlijst voor de beoordeling van de risico's inzake witwassen van geld en financiering van terrorisme.

De tweede controlepijler van het College is het toezicht. In 2019 besteedde het College bijzondere aandacht aan de ontwikkeling van *tools* die een efficiëntere uitvoering van zijn opdrachten via het toezicht mogelijk maken. Zo heeft het College onder meer een standaardformulier ontwikkeld voor de kennisgeving aan het College van een vervroegde onderbreking van een commissarismandaat. Sinds 1 november 2019 moeten de bedrijfsrevisoren dat formulier gebruiken. Het heeft het voor het College ook mogelijk gemaakt om, in samenwerking met en via een advies van het IBR, de verschillende scenario's van een vervroegde onderbreking van het commissarismandaat toe te lichten. Verder ontwikkelde het College een controlemethodologie waarbij faillissementen als *trigger* fungeren voor bepaalde toetsingen van de vereisten en de werkzaamheden van de commissaris inzake continuïteit.

In verband met de individuele toezichtdossiers wordt onderstreept dat het College de *follow-up* door een aantal bedrijfsrevisoren heeft onderzocht van de maatregelen die de voorbije jaren rond permanente vorming zijn genomen. Aangezien permanente vorming één van de fundamenteën is van de kwaliteit van de door de beroepssector uitgevoerde opdrachten, zal de naleving van die wettelijke verplichting een belangrijk aandachtspunt van het College blijven. In 2020 zal het College een nieuwe horizontale toetsing uitvoeren van de naleving van de betrokken wettelijke, reglementaire en normatieve vereisten.

Deze twee controlepijlers – kwaliteitscontrole en toezicht – omvatten ook een luik rond de voorkoming van witwassen van geld en financiering van terrorisme. In 2019 kreeg dat cruciale thema extra aandacht. Het College zette immers controleacties op die specifiek gericht waren op de controle van de naleving – door de bedrijfsrevisoren – van de voor hen geldende verplichting om mee te werken aan de voorkoming van witwassen van geld en financiering van terrorisme. De voorkoming van witwassen van geld en financiering van terrorisme is van openbaar belang en vormt een belangrijke maatschappelijke uitdaging waaronder ook de bedrijfsrevisoren hun schouders moeten zetten, wat zij overigens effectief doen.

Het College gaf zijn controleacties op dat specifieke vlak gestalte via een sectorale risicoanalyse én een individuele risicoanalyse van elke bedrijfsrevisor. De aldus geïdentificeerde risico's bepalen de aard en de intensiteit van de controleacties van het College. Concreet nemen die acties de vorm aan van inspecties ter plaatse en *desk-based* controles.

Een ander aandachtspunt van het College is de kwaliteit van de gegevens. Het beroep van bedrijfsrevisor is zeker een beroep dat de impact van technologische evoluties en het primordiale belang van kwaliteitsvolle gegevens perfect inschat. De beoordeling van financiële gegevens vormt immers het DNA van het beroep. Ook voor het College is het essentieel dat het over volledige, juiste en actuele informatie beschikt om zijn opdrachten te kunnen uitvoeren. De informatie waarover het College beschikt, vormt vaak het uitgangspunt van zijn controleacties. Daarom lijkt het nuttig om in dit voorwoord opnieuw te benadrukken dat het cruciaal is dat iedereen op de kwaliteit van de meegedeelde informatie toeziet. Of het nu gaat om de gegevens die in het kader van de *Annual Auditors Cartography* worden meegedeeld, de antwoorden op de periodieke vragenlijst voor de beoordeling van de risico's van witwassen van geld en financiering van terrorisme, het formulier voor de kennisgeving – aan het College – van een voortijdige onderbreking van een commissarisaanbod, of enige andere informatie die in welke omstandigheden ook aan het College wordt bezorgd, het College verwacht steeds dat het kwaliteitsvolle informatie ontvangt. Datzelfde geldt trouwens ook voor de gegevens van het openbaar register, die overigens niet enkel door het College en het IBR, maar ook door het publiek worden gebruikt. In 2020 zal het College concrete stappen ondernemen om de kwaliteit van de verzamelde gegevens verder te verbeteren.

Op basis van die verschillende controleacties kan het College preventieve en repressieve maatregelen nemen. Het College hecht in eerste instantie veel belang aan de preventieve maatregelen die zijn gericht op de verbetering van de organisatie, de werkmethoden en de kwaliteit van de uitvoering van de opdrachten van de bedrijfsrevisoren. Het stelt dan ook vast, onder meer door zijn opvolging ter plaatse, dat zijn preventieve aanpak voor de meerderheid van de gecontroleerde bedrijfsrevisoren vruchten afwerpt.

Het College kan tevens beslissen om de sanctiecommissie te adieren. In dat geval stelt het College een procedure in die kan leiden tot het opleggen van administratieve maatregelen en administratieve geldboetes. In het kader van zijn bevoegdheid om de sanctiecommissie te adieren, heeft het College bijzondere aandacht voor tekortkomingen die een impact kunnen hebben op de opinie van de gebruiker van de financiële informatie, voor tekortkomingen op ethische voorschriften en voor herhaalde tekortkomingen. Het College let ook op de voldoende en geschikte controlewerkzaamheden die de bedrijfsrevisor moet uitvoeren om een adequaat oordeel over de financiële staten te kunnen formuleren.

Het College is ervan overtuigd dat zijn aanpak nog relevanter en zijn controles nog efficiënter worden door de dialoog en de samenwerking met de *stakeholders* op zowel nationaal als internationaal vlak. Daarom besteedde het College in 2019, net als de vorige jaren, bijzondere aandacht aan de samenwerking met de HREB, het IBR, de NBB en de FSMA. In 2019 ondertekende het College een samenwerkingsakkoord met de NBB.

Omdat de Europese en internationale dimensie van het auditberoep en de controlewerkzaamheden steeds groter wordt, besliste het College in 2019 om nog actiever deel te nemen aan de werkzaamheden van de Europese (CEAOB) en internationale (IFIAR) samenwerkings- en overlegorganen. Zo is het College onder meer toegetreden tot twee van de door het CEAOB opgerichte colleges voor de vier belangrijkste Europese auditnetwerken.

Deze nationale en internationale samenwerking met diverse autoriteiten bewerkstelligt een consistente toepassing en een verhoogde kwaliteit van het toezicht op de wettelijke controles van financiële informatie.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die, via zijn dagelijks werk, bijdraagt aan de uitvoering van de opdrachten van het College, alsook iedereen die – door een constructieve dialoog en samenwerking met het College – bijdraagt aan de kwaliteit, het professionalisme en de integriteit van het beroep van bedrijfsrevisor.

Ik wens u een interessante lectuur.

Bénédicte VESSIÉ

Voorzitter

2. CIJFERMATIG OVERZICHT VAN DE SECTOR IN 2019

Disclaimer: De gegevens komen voort uit de rapportering van de bedrijfsrevisoren (*Auditors Annual Cartography*).

	OOB- BEDRIJFS- REVISOREN		NIET-OOB- BEDRIJFS- REVISOREN		TOTAAL	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Aantal wettelijke controleopdrachten van de jaarrekening	16.248	16.374	11.757	12.186	28.005	28.560
Inkomsten wettelijke controleopdrachten van de jaarrekening ¹ (in EUR 1.000)	273.296	286.990	70.622	74.362	343.917	361.352
Wettelijke controleopdrachten van de jaarrekening t.o.v. totale inkomsten (%)	60,61%	63,38%	49,80%	50,72%	58,02%	60,28%
Inkomsten andere wettelijke revisorale opdrachten ² (in EUR 1.000)	29.673	19.106	16.355	16.745	46.028	35.851
Andere wettelijke revisorale opdrachten t.o.v. totale inkomsten (%)	6,58%	4,22%	11,53%	11,42%	7,77%	5,98%
Inkomsten andere revisorale opdrachten m.b.t. financiële informatie ³ (in EUR 1.000)	65.003	62.908	12.552	12.049	77.555	74.957
Andere revisorale opdrachten m.b.t. financiële informatie t.o.v. totale inkomsten (%)	14,42%	13,89%	8,85%	8,22%	13,08%	12,50%
Inkomsten revisorale opdrachten uitgevoerd voor andere bedrijfsrevisoren buiten het netwerk ⁴ (in EUR 1.000)	1.633	6.925	4.521	5.355	6.154	12.280
Revisorale opdrachten uitgevoerd voor andere bedrijfsrevisoren buiten het netwerk t.o.v. totale inkomsten (%)	0,36%	1,53%	3,19%	3,65%	1,04%	2,05%
Inkomsten niet-revisorale opdrachten ⁵ (in EUR 1.000)	81.297	76.901	37.756	38.105	119.053	115.006
Niet-revisorale opdrachten t.o.v. totale inkomsten (%)	18,03%	16,98%	26,63%	25,99%	20,09%	19,19%
Aantal OOB-opdrachten	309	294			309	294
Inkomsten OOB-opdrachten (in EUR 1.000)	44.939	50.707			44.939	50.707
OOB-opdrachten t.o.v. totale inkomsten (%)	9,97%	11,20%			7,58%	8,46%
TOTAAL VAN ALLE INKOMSTEN (IN EUR 1.000)	450.902	452.830	141.804	146.617	592.706	599.446

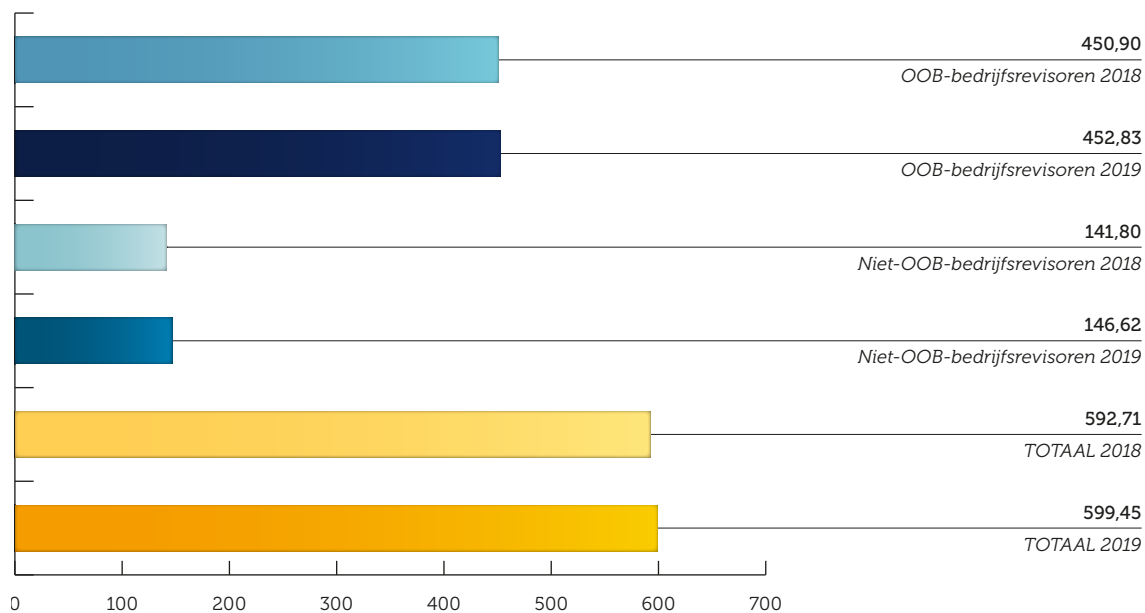
Tabel 1: Professionele activiteit van de bedrijfsrevisoren in 2018 en 2019.

- 1 De wettelijke controleopdrachten van de jaarrekening, inclusief de audit van de consolidatiebundel, het afleveren van een *comfort letter*, het afleveren van een verslag in het kader van een prospectus, de uitvoering van een audit of een tussentijds nazicht en de andere opdrachten die in het natuurlijk verlengde liggen van de opdracht.
- 2 De andere opdrachten van een bedrijfsrevisor als vermeld in het Wetboek van Vennootschappen (inbreng in natura, quasi-inbreng, omzetting in een andere rechtsvorm van een vennootschap, fusies en splitsingen, voorstel tot ontbinding van een vennootschap, uitkering van een interimdividend, wijziging van het doel van een vennootschap, uitgifte van aandelen beneden de fractiewaarde, omzetting van obligaties of inschrijving op aandelen).
- 3 De opdrachten van een bedrijfsrevisor binnen een afgesproken kader, gebaseerd op een controledossier, die aanleiding geven tot een schriftelijke en deskundige opinie, en die noch tot categorie 1, noch tot categorie 2 behoren.
- 4 Revisorale opdrachten in onderaanneming uitgevoerd voor bedrijfsrevisoren die geen deel uitmaken van het netwerk waartoe de informatie-verstrekker behoort.
- 5 De niet-revisorale opdrachten moeten worden uitgesplitst in drie categorieën: de opdrachten in verband met de boekhouding van een entiteit, de opdrachten in verband met de verlening van fiscale diensten en de adviesopdrachten en andere beroepsactiviteiten (andere dan gerechtelijke expertises, arbitrages, waardering van entiteiten, *due diligence*-opdrachten, *new assurance services* (websites, milieu, ...)).

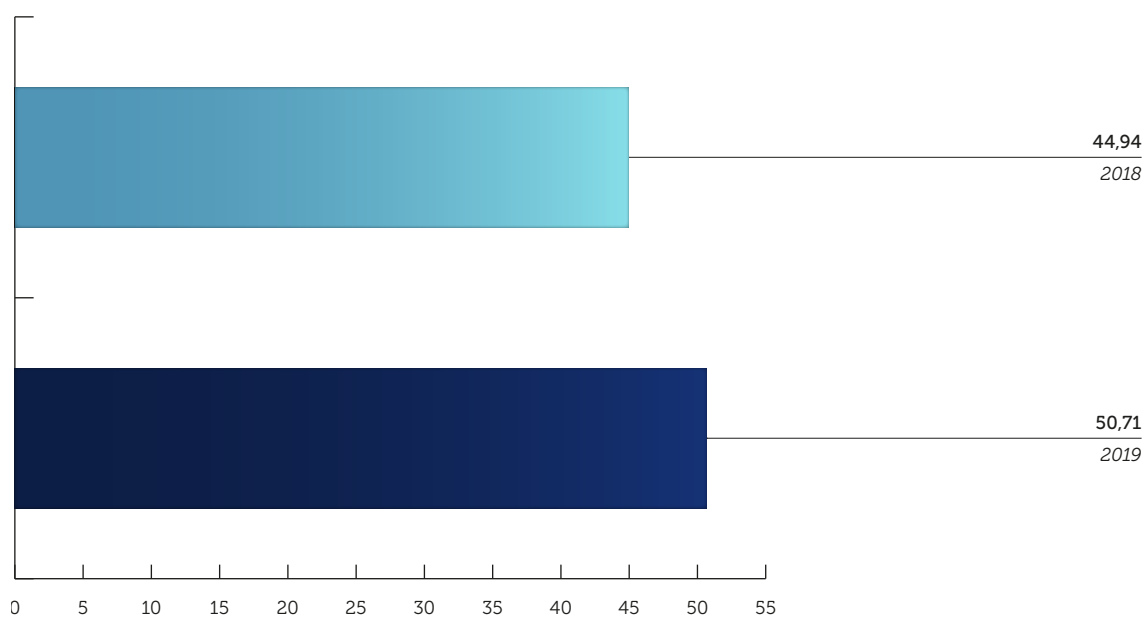

OOB-opdrachten en inkomsten

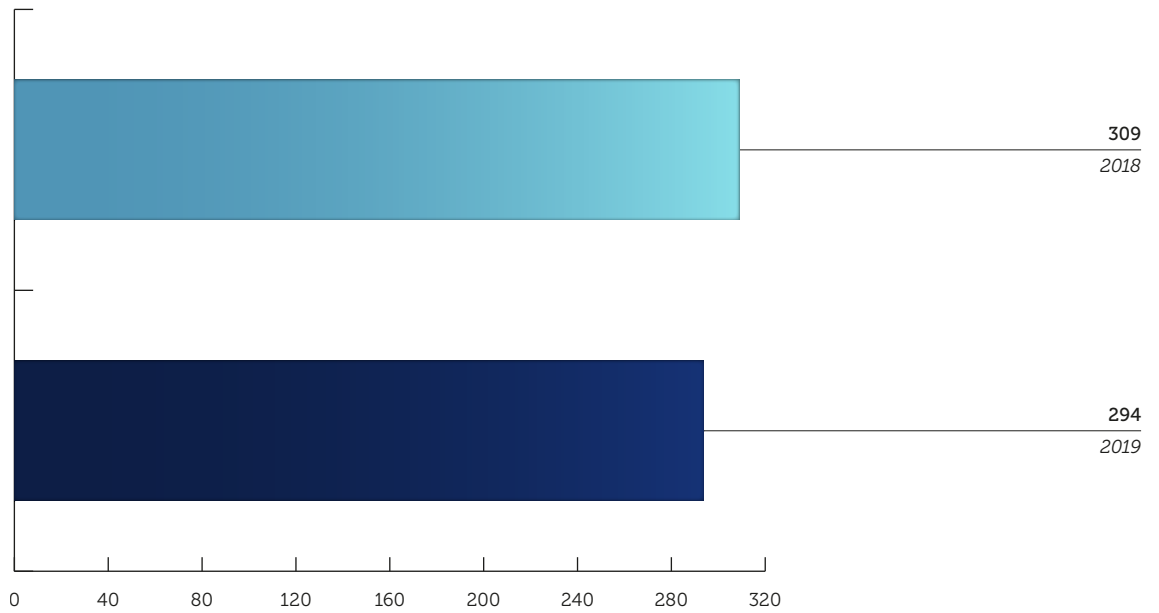
Inkomsten uit de professionele activiteit van de bedrijfsrevisor (in miljoenen)

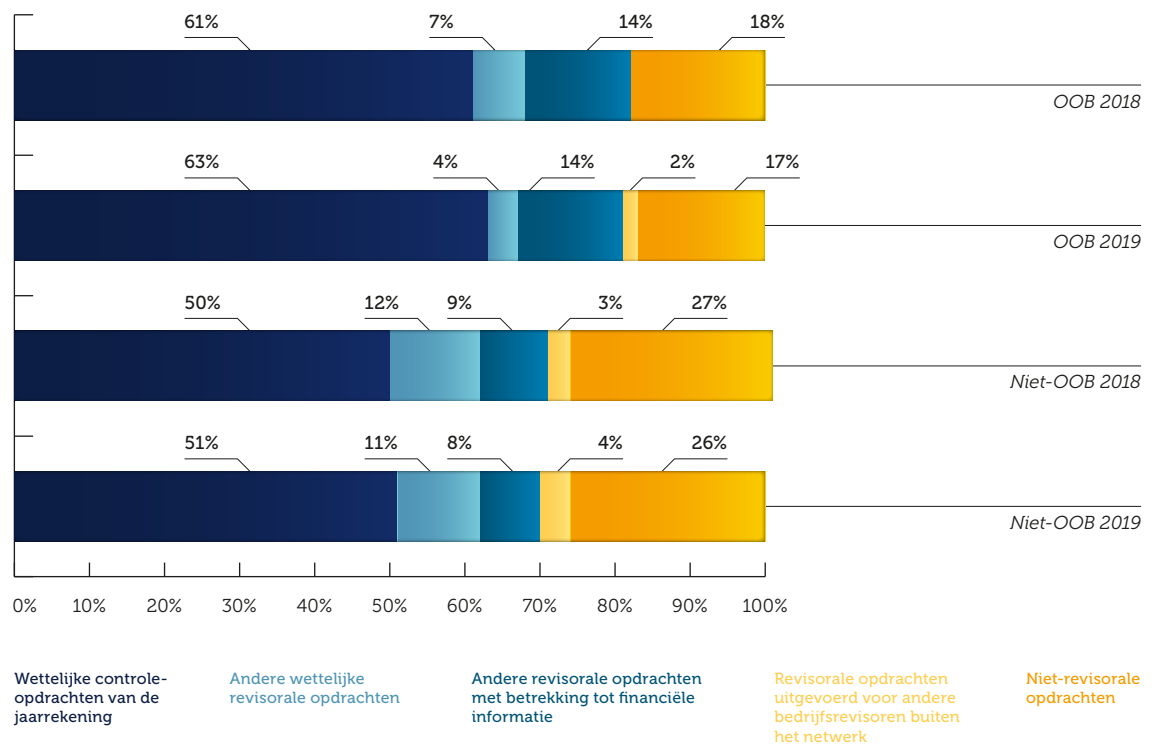
Inkomsten OOB-opdrachten (in miljoenen)

Aantal OOB-opdrachten

Opdrachten t.o.v. totale inkomsten

Bedrijfsrevisoren natuurlijke personen

3. INSTITUTIONEEL KADER

- 3.1 Het College als toezichthouder
- 3.2 Organisatie
- 3.3 Beroepsgeheim
- 3.4 Nationale en internationale samenwerking

3.1 Het College als toezichthouder

Het College houdt toezicht op de bedrijfsrevisoren. De bedrijfsrevisoren moeten het wettelijk en reglementair referentiekader naleven en toepassen. Het toezicht door het College gebeurt tevens op basis van wettelijke bepalingen, de beroepsnormen die het IBR opstelt en die de HREB en de minister bevoegd voor Economie goedkeuren. Hiertoe onderwerpt het College de bedrijfsrevisoren onder meer aan een kwaliteitscontrole⁶.

Het College draagt als toezichthouder de eindverantwoordelijkheid voor:

- het toezicht op de toekenning van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor, de inschrijving, de registratie, het houden en het bijwerken van het openbaar register;
- het toezicht op de permanente vorming;
- het toezicht op de kwaliteitscontrolesystemen en de uitoefening van het toezicht.

De wetgever delegeert de volgende opdrachten aan het IBR: de toekenning en de intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor, de inschrijving, de registratie, het houden en het bijwerken van het openbaar register en de organisatie van de permanente vorming. Het College behoudt de eindverantwoordelijkheid voor het toezicht op en de uitvoering van deze gedelegeerde opdrachten.

Als toezichthouder kan het College preventieve maatregelen opleggen, dan wel een procedure ahangig maken bij de sanctiecommissie.

Het College hecht in eerste instantie veel belang aan de preventieve maatregelen die zijn gericht op de verbetering van de organisatie, de werkmethoden en de kwaliteitsvolle uitvoering van de opdrachten van de bedrijfsrevisoren. Van de bedrijfsrevisoren verwacht het College dat ze zich naar aanleiding van de opgelegde preventieve maatregelen in regel stellen met het toepasselijk wetgevend en normatief kader.

Het College stelt dan ook vast, onder meer door zijn opvolging ter plaatse, dat zijn preventieve aanpak in de meeste gevallen deze verwachting inlost en aanleiding geeft tot een betere organisatie van de bedrijfsrevisoren en een hogere kwaliteit in de uitvoering van hun opdrachten. In een aantal gevallen is de bedrijfsrevisor echter van mening dat hij het door het College vereiste kwaliteitsniveau niet meer kan bereiken en handelt hiernaar. In 2019 beslisten enkele bedrijfsrevisoren bijvoorbeeld dan ook om toe te treden tot een ander bedrijfsrevisorenkantoor omwille van de gepaste organisatie en een actieve omkadering bij het uitoefenen van hun professionele activiteiten.

Het publiceren van standpunten op zijn website maakt ook deel uit van de preventieve aanpak van het College. Dit geldt ook voor de publicatie, in het jaarverslag, van de meest voorkomende tekortkomingen die het tijdens zijn toezicht vaststelt.

Het College kan tevens beslissen om de sanctiecommissie te adiëren en een procedure in te stellen die kan leiden tot het opleggen van administratieve maatregelen en administratieve geldboetes⁷. Voor de maatregelen en boetes ten aanzien van het revisoraat is, binnen de sanctiecommissie, een specifieke kamer opgericht. Die kamer is samengesteld uit zes magistraten en twee andere leden met deskundigheid in revisorale materies.

⁶ Zie "Kwaliteitscontroles", pagina 23.

⁷ Artikel 59 van de wet van 7 december 2016.

In het kader van zijn bevoegdheid om de sanctiecommissie te adriëren, heeft het College bijzondere aandacht voor tekortkomingen die een impact kunnen hebben op de opinie van de gebruiker van de financiële informatie, voor tekortkomingen op ethische voorschriften en voor herhaalde tekortkomingen. Het College let ook op de voldoende en geschikte controlewerkzaamheden die de bedrijfsrevisor moet uitvoeren om een adequaat oordeel over de financiële staten te kunnen formuleren.

3.2 Organisatie

Het College is een autonome instelling met rechtspersoonlijkheid. Het bestaat uit een Comité en een secretaris-generaal. Het Comité is het besluitvormingsorgaan van het College en telt zes leden:

- mevrouw **Bénédicte Vessié**: in de hoedanigheid van voormalig bedrijfsrevisor-natuurlijke persoon;
- mevrouw **Sadi Podevijn**: in de hoedanigheid van deskundige die geen bedrijfsrevisor is geweest;
- de heer **Gregory Demal**: lid van het directiecomité van de FSMA;
- mevrouw **Greet T'Jonck**: lid van de directie van de FSMA;
- de heer **Jean Hilgers**: lid van het directiecomité van de NBB;
- de heer **Jo Swyngedouw**: lid van de directie van de NBB.

De voorzitter van het Comité, mevrouw Bénédicte Vessié, vertegenwoordigt het College jegens derden en in rechte. De secretaris-generaal is belast met de operationele leiding van het College. Hij bereidt de beslissingen van het Comité voor en voert ze uit. Het secretariaat van het College beschikt daartoe over alle onderzoeksbevoegdheden die de wet van 7 december 2016 toekent aan het College.

Het secretariaat-generaal van het College doet een beroep op de administratieve, operationele en logistieke ondersteuning van de FSMA. Hiertoe bepaalt het protocol tussen de FSMA en het College van 18 oktober 2017 de betrekkingen tussen de twee autonome instellingen.

Het College beschikt over een werkingsbudget om zijn opdrachten uit te voeren. Dit budget maakt deel uit van het budget van de FSMA. De sector financiert dit budget door de bijdragen die het IBR int. Het koninklijk besluit van 25 december 2016 over de maximale begrotingsgrens en over de dekking van de werkingskosten voor het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren voorziet in een maximaal jaarlijks budget van EUR 2.800.000. Het IBR betaalt dit bedrag jaarlijks aan de FSMA uit de bijdragen van de leden. De maximale begrotingsgrens verhoogt jaarlijks, rekening houdend met de indexatie en de aanpassingen van de loonbarema's. Voor 2019 bedroeg deze grens EUR 3.001.166.

Het College stelt de begroting vast op voorstel van de FSMA. De raad van toezicht keurt de begroting van de FSMA goed op voorstel van het directiecomité en na advies van het auditcomité.

Voor 2019 bedroeg het budget EUR 3.001.166 en de uitgaven per 31 december 2019 EUR 1.925.996. Op basis hiervan bedraagt het werkingsoverschot EUR 1.075.170. Dit bedrag komt toe aan de sector via het IBR.

3.3 Beroepsgeheim

Het College is gebonden door een strafrechtelijk gesanctioneerd beroepsgeheim. Het College mag geen vertrouwelijke informatie onthullen waarvan het kennis krijgt bij de uitoefening van zijn opdrachten.

Artikelen 44 en 45 van de wet van 7 december 2016 regelen het beroepsgeheim van het College.

Zowel het College, de voorzitter en de leden van het Comité, als de leden van de sanctiecommissie en de personeelsleden van de FSMA die bijdragen tot de uitoefening van de opdrachten van het College, zijn gebonden door het beroepsgeheim. Het beroepsgeheim geldt ook voor de inspecteurs en de externe deskundigen die het College aanstelt. Het beroepsgeheim blijft gelden, ook voor de personen die deze functies niet langer uitoefenen.

Voor de verstrekking van vertrouwelijke informatie aan de FSMA en de NBB geldt het beroepsgeheim niet. De FSMA en de NBB gebruiken deze informatie enkel na voorafgaande instemming van het College.

Daarnaast voorziet de wet in een uitdrukkelijke uitzondering op het beroepsgeheim. Het College mag vertrouwelijke informatie verstrekken aan welbepaalde derden in de strikte omstandigheden die artikel 45 van de wet van 7 december 2016 bepaalt.

3.4 Nationale en internationale samenwerking

In 2019 besteedde het College veel aandacht aan de samenwerking met de NBB. Dit leidde tot de ondertekening van een samenwerkingsakkoord op 14 juni 2019. Het protocol regelt de samenwerking bij de uitoefening van de respectieve opdrachten en de modaliteiten voor de onderlinge informatie-uitwisseling. Het is beschikbaar op de website van het College⁸.

Het College werkt ook nauw samen met de FSMA. De modaliteiten van deze samenwerking werden, net zoals bij de samenwerking met de NBB, vastgelegd in een akkoord. De ondertekening van het samenwerkingsakkoord met de FSMA gebeurde in 2017⁹.

In 2019 zetten de HREB en het College hun geregelde consultaties en overleg voort. Centraal daarbij stonden in essentie de aanpassingen van de kwaliteitscontrolemethodologie en -leidraden die het College ontwikkelde.

Ook het IBR is een belangrijke partner van het College. Een protocol tussen beide instellingen handelt grotendeels over de taken die bij wet aan het IBR zijn gedelegeerd. Het bepaalt ook de praktische samenwerkingsmodaliteiten in verband met de door het IBR opgelegde terechtwijzingen¹⁰ en de toekenning van de titel van erebedrijfsrevisor.

⁸ <https://www.fsma.be/nl/nationale-samenwerkingsovereenkomsten-met-het-ctr>.

⁹ <https://www.fsma.be/nl/nationale-samenwerkingsovereenkomsten-met-het-ctr>.

¹⁰ De terechtwijzing die het IBR oplegt, onderscheidt zich zowel door haar draagwijdte als door de bijbehorende voorwaarden van de terechtwijzing die het College oplegt. De Raad van het IBR wijst de bedrijfsrevisor terecht als hij nalaat om, binnen een door het IBR bepaalde termijn, alle of een deel van de bijdragen te betalen, de documenten tot vaststelling van de bijdragen voor te leggen of de inlichtingen mee te delen die hij aan het IBR moet meedelen.

De raadgevende vergadering voor het publiek toezicht op het beroep van de bedrijfsrevisoren vindt jaarlijks plaats. De raadgevende vergadering behandelt algemene kwesties over het publiek toezicht op het beroep. De voorzitter van het Comité van het College, twee vertegenwoordigers van het College, twee vertegenwoordigers van de HREB, vier vertegenwoordigers van het IBR en twee vertegenwoordigers van de FOD Economie nemen hieraan deel.

Omdat de Europese en internationale dimensie van het auditberoep en de controlewerkzaamheden steeds groter wordt, besliste het College in 2019 om nog actiever deel te nemen aan de werkzaamheden van de Europese en internationale samenwerkings- en overlegorganen, en om nog meer in te zetten op de bilaterale samenwerking met bepaalde lidstaten of derde landen.

Op Europees niveau blijft het College zich inzetten voor de activiteiten van het CEAOB. Vertegenwoordigers van het College zijn hierbij aanwezig in bepaalde werkgroepen. In 2019 trad het College toe tot twee van de door het CEAOB opgerichte colleges voor de vier belangrijkste Europese auditnetwerken. De colleges beogen de ontwikkeling van een consistente samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten binnen de EU bij hun kwaliteitsbeoordelingen en andere toezichtactiviteiten.

Op internationaal vlak werkt het College samen met verscheidene instellingen die in hetzelfde activiteitendomein werken. Het College neemt deel aan de werkzaamheden van IFIAR. Ook het Centraal Inspectieteam van de FSMA, dat voor rekening van het College inspecties uitvoert, nam actief deel aan de betrokken inspectie-gerelateerde werkgroep.

Het College werkt aan het sluiten van een "Statement of Protocol on cooperation and the exchange of information related to the oversight of auditors" en aan een "Data Protection Agreement" met zijn Amerikaanse evenknie, de PCAOB. Op basis van een beginselovereenkomst tussen het College en de PCAOB over een ontwerp voor beide teksten werd de toestemming gevraagd aan de Gegevensbeschermingsautoriteit om de overeenkomst *Data Protection Agreement* te sluiten. Nadat deze toestemming is verleend, volgt de definitieve goedkeuring van beide ontwerp teksten.

College van Toezicht op de Bedrijfsrevisoren

Figuur 1: Het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren in België.

4. KWALITEITS- CONTROLES

- 4.1 Methodologie
- 4.2 Proportionaliteitsprincipe
- 4.3 Tegensprekelijk debat
- 4.4 Vrijwaring van het oordeel van de bedrijfsrevisor
- 4.5 Risico- en netwerkbenadering
- 4.6 Vergelijking kwaliteitscontroles bij OOB-bedrijfsrevisoren en kwaliteitscontroles bij niet-OOB-bedrijfsrevisoren
- 4.7 Statistieken kwaliteitscontroles 2019 niet-OOB-bedrijfsrevisoren
- 4.8 Statistieken kwaliteitscontroles 2019 OOB-bedrijfsrevisoren

4.1 Methodologie

In 2019 onderzocht het College de professionele activiteit van 106 bedrijfsrevisoren(kantoren) en besliste in elk van deze kwaliteitscontroledossiers over de gepaste maatregelen.

Het College gaat na of de gecontroleerde bedrijfsrevisor over een organisatie beschikt die aangepast is aan de aard en de omvang van zijn activiteiten. Verder strekt de kwaliteitscontrole ertoe te verifiëren of de bedrijfsrevisoren hun activiteiten verrichten overeenkomstig de controlenormen en de toepasselijke deontologische regels.

Het College behandelde 17 kwaliteitscontroledossiers van bedrijfsrevisoren(kantoren) die controles verrichten bij één of meer OOB's¹¹. Daarnaast boog het zich over 89 kwaliteitscontroledossiers van bedrijfsrevisoren(kantoren) die uitsluitend controles verrichten bij niet-OOB's.

Het College besliste in 2019, afhankelijk van de ernst van de vastgestelde tekortkomingen, tot het opleggen van de volgende maatregelen in de onderzochte kwaliteitscontroledossiers:

Beslissing van het College	Aantal behandelde kwaliteitscontroledossiers in 2018	Aantal behandelde kwaliteitscontroledossiers in 2019
Dossiers die toereikend zijn	8	4
Dossiers met uitsluitend aandachtspunten	17	16
Dossiers met aanbevelingen	47	60
Dossiers met terechtwijzingen	21	13
Dossiers met een hersteltermijn	10	13
TOTAAL	103	106

Tabel 2: Beslissingen van het College over de behandelde kwaliteitscontroledossiers in 2018 en 2019.

De bovenstaande beslissingen van het College vormen preventieve maatregelen. Ze zijn gericht op de ondersteuning van de bedrijfsrevisor. Deze maatregelen vertonen de volgende kenmerken:

Aandachtspunt:

het College vestigt de aandacht op het belang van een wettelijke, reglementaire of normatieve vereiste. De vastgestelde tekortkoming beïnvloedt het oordeel van de gecontroleerde revisor over de financiële staten niet. Hoewel de gecontroleerde revisor niet moet terugkoppelen, verwacht het College dat de bedrijfsrevisor zijn werkwijze aanpast. Als het College vaststelt dat een wettelijke, reglementaire of normatieve bepaling bij een eerdere kwaliteitscontrole reeds aanleiding gaf tot een aandachtspunt, beschouwt het deze herhaling als een verzwarende omstandigheid om een zwaardere maatregel op te leggen;

¹¹ Artikel 1:12 van het WVV definieert OOB's als de genoteerde vennootschappen waarvan de aandelen, winstbewijzen of de certificaten die betrekking hebben op deze aandelen zijn toegelaten tot de verhandeling op een gereguleerde markt, de vennootschappen waarvan de effecten als bedoeld in artikel 2, 31°, b) en c), van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, zijn toegelaten tot de verhandeling op een gereguleerde markt, de kredietinstellingen, de verzekerings- of herverzekerings-ondernemingen, de vereffeningsinstellingen en de met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen.

Aanbeveling:

het College verwacht hierbij een concrete actie van de gecontroleerde revisor en volgt deze op;

Terechtwijzing:

het College geeft een sterker signaal aan de bedrijfsrevisor door een terechtwijzing op te leggen. Een terechtwijzing gaat vaak gepaard met een aanbeveling en beïnvloedt de risicobeoordeling van het College, waardoor het College de bedrijfsrevisor sneller aan een nieuwe controle onderwerpt ten opzichte van een bedrijfsrevisor zonder opgelegde terechtwijzingen¹²;

Hersteltermijn:

het College verwacht dat de gecontroleerde revisor binnen de opgelegde hersteltermijn de gevraagde maatregelen treft om te voldoen aan het wettelijk en reglementair kader. Blijft de bedrijfsrevisor in gebreke bij afloop van de opgelegde hersteltermijn, dan kan het College¹³:

- zijn standpunt over de gedane bevindingen bekendmaken;
- een dwangsom opleggen die noch meer mag bedragen dan EUR 50.000 per kalenderdag waarop de aanmaning niet is nageleefd, noch in totaal EUR 2.500.000 mag overschrijden; of
- de bedrijfsrevisor gelasten zich voorlopig te onthouden van iedere beroepsmatige dienstverlening of van een bepaalde dienstverlening gedurende een door het College bepaalde periode.

Het College kan tevens beslissen om een procedure in te stellen die tot het opleggen van een administratieve maatregel of een administratieve geldboete kan leiden, en daartoe de sanctiecommissie adieëren. De sanctiecommissie is immers bevoegd om de bedrijfsrevisoren eventuele administratieve maatregelen en geldboetes op te leggen.

De sanctiecommissie spreekt zich uit over de gevallen waarvoor het College haar adieert. De administratieve maatregelen en geldboetes die de sanctiecommissie kan opleggen, worden gedefinieerd in artikel 59 van de wet van 7 december 2016. Naast administratieve geldboetes beschikt de sanctiecommissie nog over een brede waaier van maatregelen, gaande van een waarschuwing tot de intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor.

In 2019 deed de sanctiecommissie een eerste uitspraak in een revisoraal dossier. Zij stelde tekortkomingen vast op verschillende ISA's. Gelet op de omstandigheden van de zaak sprak de sanctiecommissie een eenvoudige schuldigverklaring uit, maar maakte zij haar beslissing niet bekend.

4.2 Proportionaliteitsprincipe

Eén van de belangrijkste principes die het College tijdens zijn werkzaamheden hanteert¹⁴, is het proportionaliteitsprincipe. Dit principe speelt een rol vanuit twee invalshoeken:

- ten aanzien van de omvang en de aard van de activiteiten van de bedrijfsrevisor, enerzijds;
- ten aanzien van de entiteit die het voorwerp is van de revisorale controle, anderzijds.

¹² Zie "Risiko- en netwerkbenadering", pagina 27.

¹³ Artikel 57, § 1, van de wet van 7 december 2016.

¹⁴ Artikel 54, § 1, tweede lid, van de wet van 7 december 2016.

De kwaliteitsbeoordelingen van het College zijn passend voor en evenredig met de omvang en de complexiteit van de activiteit van de gecontroleerde revisor¹⁵. De maatregelen die het neemt, zijn proportioneel ten aanzien van de vastgestelde tekortkomingen en coherent in hun toepassing.

Het proportionaliteitsprincipe is specifiek van belang bij de beoordeling van de organisatorische vereisten op het niveau van het bedrijfsrevisorenkantoor¹⁶. Het College aanvaardt dat kleinere kantoren voor bepaalde kantoorprocedures van *International Standard on Quality Control 1 (ISQC 1)*¹⁷ niet dezelfde mate van detail aan de dag leggen als de grotere kantoren. Dit betekent niet dat kleinere kantoren vrijgesteld zijn van de naleving van de relevante normatieve, reglementaire en wettelijke bepalingen.

Zoals de wetgever en de ISA's het vereisen, verwacht het College van de kleinere kantoren in alle geval dat ook zij bij de uitoefening van hun wettelijke controleopdrachten hun werkzaamheden afdoende documenteren. Een controledossier is op een coherente en gestructureerde wijze opgebouwd. Iedere ervaren bedrijfsrevisor die voorheen niet bij de controle betrokken was, moet op basis van het controledossier inzicht krijgen in het verloop van de controlewerkzaamheden en de totstandkoming van het oordeel van de bedrijfsrevisor.

Het College past het proportionaliteitsprincipe eveneens toe bij de beoordeling van de toepassing van het normatief kader bij de uitvoering van een revisorale opdracht¹⁸. De toepassing van dat kader is evenredig met de omvang en de complexiteit van de activiteiten van de gecontroleerde entiteit¹⁹.

4.3 Tegensprekelijk debat

Een ander belangrijk principe bij de uitvoering van de kwaliteitscontroles is het tegensprekelijk debat. Gedurende de kwaliteitscontrole hoort de inspecteur of het secretariaat-generaal van het College de gecontroleerde revisor over de voorlopige bevindingen. De bedrijfsrevisor krijgt hierbij de mogelijkheid om zijn opmerkingen te formuleren.

Op basis van de eventuele opmerkingen van de bedrijfsrevisor en het ontwerpverslag legt de secretaris-generaal het dossier voor aan het Comité. Het Comité beslist vervolgens overeenkomstig de wettelijke besluitvormingsregels.

4.4 Vrijwaring van het oordeel van de bedrijfsrevisor

Het College eerbiedigt het oordeel van de bedrijfsrevisor over de jaarrekening voor zover het op correcte wijze tot stand is gekomen en de bedrijfsrevisor het met de nodige argumenten onderbouwt. Het spreekt voor zich dat de bedrijfsrevisor hierbij rekening houdt met alle risico's van materieel belang.

¹⁵ Artikel 52, § 3, van de wet van 7 december 2016.

¹⁶ Artikel 19, § 2, van de wet van 7 december 2016.

¹⁷ Deze controlestandaard slaat op de kwaliteitsbeheersing van de kantoren die controle- en beoordelingsopdrachten uitvoeren van de financiële overzichten en andere *assurance*- en aan *assurance* verwante opdrachten.

¹⁸ Artikel 31, § 5, van de wet van 7 december 2016.

¹⁹ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in niet-OOB-dossiers", pagina 36, voor een bespreking van ISA 230.

4.5 Risico- en netwerkbenadering

Het College onderwerpt de bedrijfsrevisoren minstens om de zes jaar aan een kwaliteitscontrole. Dit gebeurt regelmatig bij de bedrijfsrevisoren die de controle uitvoeren bij één of meer OOB's en die op individuele basis meer dan één criterium overschrijden bedoeld in artikel 1:26, § 1, van het WVV²⁰. Het College onderwerpt hen minstens om de drie jaar aan een kwaliteitscontrole.

Een *risicoanalyse* ligt aan de basis van de bepaling van de tijdsduur tussen twee kwaliteitscontroles. Het College waakt daarbij over de naleving van de wettelijke maximumtermijnen. De risicobeoordeling stoelt onder meer op de volgende criteria:

- de cartografie van de sector (*Auditors Annual Cartography*);
- de eventuele signalen van derden (persartikels, klachten of andere toezichthouders);
- de resultaten van voorgaande controles.

Het College voert de risicobeoordeling jaarlijks uit. Op basis hiervan selecteert het de te controleren bedrijfsrevisoren(kantoren).

In 2019 paste het College voor de eerste maal een *netwerkbenadering* toe bij de organisatie van de kwaliteitscontroles bij bedrijfsrevisoren die geen OOB's controleren. Als een netwerk gemeenschappelijke procedures voor kwaliteitsbeheersing heeft, gebeurde de kwaliteitscontrole op het niveau van dit netwerk.

In dit verband wenst het College de aandacht te vestigen op het belang van correcte rapportering. Bedrijfsrevisoren verklaren in de *Auditors Annual Cartography*²¹ immers niet steeds coherent dat zij deel uitmaken van een netwerk met of zonder gemeenschappelijke procedures voor kwaliteitsbeheersing, wat de risicoanalyse van het College in verkeerde zin impacteert.

Het College merkte ook op dat de kantoren binnen hetzelfde netwerk de gemeenschappelijke procedures niet altijd op een gelijkaardige manier toepassen. Deze laatste bevinding zal een impact hebben op de beoordeling door het College bij de bepaling van de scope van de kwaliteitscontrole.

²⁰ Artikel 1:26, § 1, van het WVV bepaalt: "Een vennootschap samen met haar dochtervennootschappen, of vennootschappen die samen een consortium uitmaken, worden geacht een groep van beperkte omvang te vormen, indien deze vennootschappen samen, op geconsolideerde basis, niet meer dan één van de volgende criteria overschrijden:
– jaargemiddelde van het aantal werknemers: 250;
– jaaromzet, exclusief belasting over de toegevoegde waarde: EUR 34.000.000;
– balanstotaal: EUR 17.000.000."

²¹ Het College verzamelt, met toepassing van artikel 55 van de wet van 7 december 2016, jaarlijks informatie van de bedrijfsrevisoren door de zogenaamde "Auditors Annual Cartography".

4.6 Vergelijking kwaliteitscontroles bij OOB-bedrijfsrevisoren en kwaliteitscontroles bij niet-OOB-bedrijfsrevisoren

De statistieken van de kwaliteitscontroles in 2019 moeten worden begrepen in het licht van het belangrijke onderscheid tussen kwaliteitscontroles bij bedrijfsrevisoren(kantoren) die controles verrichten bij OOB's²², enerzijds, en bij bedrijfsrevisoren(kantoren) die enkel controles verrichten bij niet-OOB's, anderzijds.

De perimeters van de betrokken inspecties zijn verschillend.

Bij bedrijfsrevisorenkantoren die controles verrichten bij één of meer OOB's, bestrijkt de inspectieperimeter de volgende materies van het kwaliteitscontrolesysteem zoals vastgelegd in ISQC 1²³:

- het uitvoeren van opdrachten en, in het bijzonder, van opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordelingen of *Engagement Quality Control Reviews*;
- *monitoring*.

In een eerste fase van de kwaliteitscontroles bij bedrijfsrevisoren die controles verrichten bij één of meer OOB's, kijken de inspecteurs de opzet en de implementatie van de bovenstaande procedures op het niveau van de kantoororganisatie na. Daarna verifiëren ze de correcte implementatie van die procedures in verschillende controledossiers. Ze nemen ook andere significante elementen van de dossiers onder de loep.

De gerichte reikwijdte van deze inspecties stelt de inspecteurs in staat om de procedures en werkdocumenten grondig en diepgaand te onderzoeken.

Bovenstaande perimeter verschilt ten opzichte van deze bij de inspecties bij de bedrijfsrevisoren(kantoren) die enkel controles uitvoeren bij niet-OOB's.

De perimeter van deze inspecties bestrijkt alle onderdelen van het interne kwaliteitsbeoordelingssysteem zoals vastgelegd in ISQC 1. Daarnaast selecteren de inspecteurs een commissarismandaat en een revisorale opdracht om te verifiëren of de bedrijfsrevisor hierbij het toepasselijke wettelijke, reglementaire en normatieve kader naleefde.

Omdat het toepassingsgebied *ratione materiae* van de controle ruimer is bij de bedrijfsrevisorenkantoren die bij geen enkele OOB controle uitvoeren, tonen de statistieken een grotere verscheidenheid aan vastgestelde tekortkomingen.

²² Artikel 1:12 van het WVV definieert OOB's als de genoteerde vennootschappen waarvan de aandelen, winstbewijzen of de certificaten die betrekking hebben op deze aandelen zijn toegelaten tot de verhandeling op een gereguleerde markt, de vennootschappen waarvan de effecten als bedoeld in artikel 2, 31°, b) en c), van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, zijn toegelaten tot de verhandeling op een gereguleerde markt, de kredietinstellingen, de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen, de vereffeningsinstellingen en de met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen.

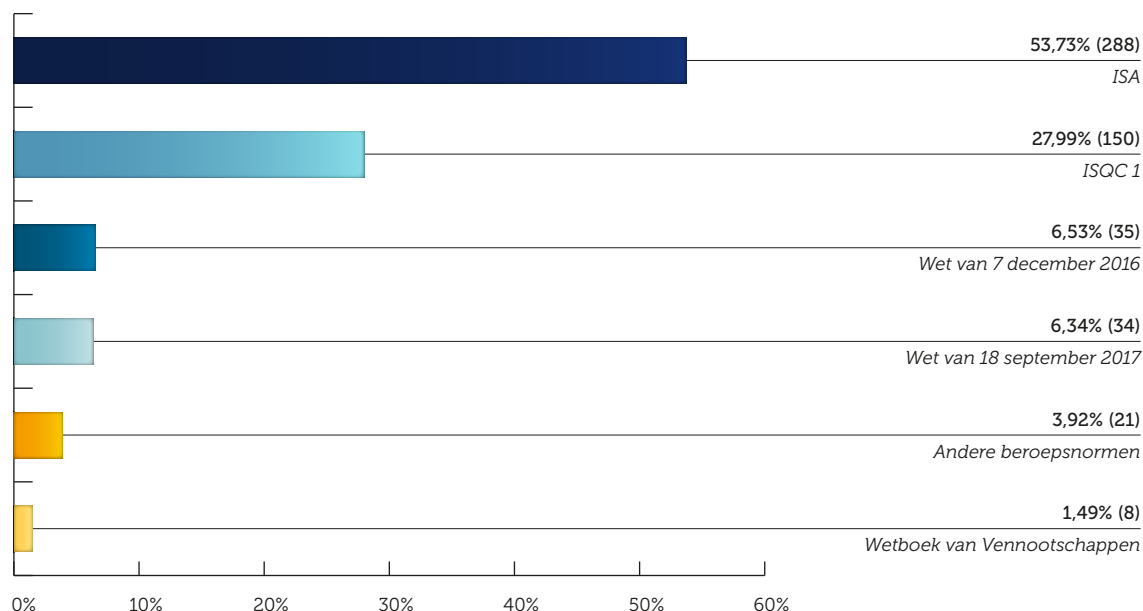
²³ Deze controlestandaard slaat op de kwaliteitsbeheersing van de kantoren die controle- en beoordelingsopdrachten uitvoeren van de financiële overzichten en andere *assurance*- en aan *assurance* verwante opdrachten.

De beslissingen van het College zijn proportioneel aan de omvang en de complexiteit van de activiteit van de gecontroleerde revisor²⁴. Bij een controle waarbij de opdrachtpartner zelf alle controlewerkzaamheden verricht, zal de documentatie bijvoorbeeld niet noodzakelijk alle punten bevatten die gedocumenteerd zouden moeten worden om de leden van het opdrachtteam te informeren of instructies te geven, of om het nazicht van de werkzaamheden door de andere teamleden te vermelden. De opdrachtpartner zal niettemin de in ISA 230.8²⁵ vermelde verplichting moeten naleven, namelijk de controledocumentatie zo opstellen dat die voldoende is om een ervaren bedrijfsrevisor in staat te stellen inzicht te verwerven. De naleving van de normen is verplicht voor elke bedrijfsrevisor, ongeacht of hij de controle uitoefent in een OOB dan wel in een niet-OOB.

4.7 Statistieken kwaliteitscontroles 2019 niet-OOB-bedrijfsrevisoren

Typologie van de vastgestelde tekortkomingen in de niet-OOB-dossiers

De uitgevoerde kwaliteitscontroles bij de bedrijfsrevisoren die bij geen enkele OOB een controle uitvoeren, betreffen, enerzijds, de organisatie van het bedrijfsrevisorenkantoor en, anderzijds, een steekproefgroep van controleopdrachten.

²⁴ Zie "Proportionaliteitsprincipe", pagina 25.

²⁵ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in niet-OOB-dossiers", pagina 36, voor een bespreking van ISA 230.

De inspectie van de organisatie van het bedrijfsrevisorenkantoor betreft de bepalingen van ISQC 1, de wet van 7 december 2016 en de wet van 18 september 2017.

Het referentiekader van de inspectie van de controleopdrachten omvat de bepalingen van de wet van 7 december 2016, van de wet van 18 september 2017, van de ISA's, van de (in 2018 herziene) Norm inzake de toepassing in België van de ISA's, van het Wetboek van Vennootschappen (en Verenigingen) alsook van de geldende normen voor de andere wettelijke opdrachten (inbreng in natura, quasi-inbreng, voorstel tot ontbinding, ...).

In 2019 nam het College 536 maatregelen in het kader van de kwaliteitscontroles bij de bedrijfsrevisoren die bij geen enkele OOB een controle uitvoeren. Zoals in 2018 bleek iets meer dan de helft van de vastgestelde tekortkomingen betrekking te hebben op de ISA's. Dat percentage valt deels te verklaren door het feit dat het aantal inspectieverslagen over de controleopdrachten hoger ligt dan het aantal inspectieverslagen over de organisatie van de bedrijfsrevisorenkantoren.

De tekortkomingen op de antiwitwaswetgeving vertegenwoordigen minder dan 10 procent van de vastgestelde tekortkomingen in de niet-OOB-dossiers. Van die tekortkomingen is iets meer dan 40 procent te wijten aan het feit dat de interne procedures van het bedrijfsrevisorenkantoor niet zijn geactualiseerd na de inwerkingtreding van de wet van 18 september 2017. Meer specifiek blijken tal van bedrijfsrevisorenkantoren nog geen algemene beoordeling van de door hen gelopen WG/FT-risico's te hebben uitgevoerd.

Op basis van die bevindingen en om de toepassing van die nieuwe wettelijke verplichting te vergemakkelijken, publiceerde het College in 2019 een praktische handleiding op zijn website. Bedoeling van die handleiding is de bedrijfsrevisoren te helpen bij de uitvoering van hun algemene risicobeoordeling²⁶. Het College hoopt dat de handleiding een nuttige tool kan zijn voor de bedrijfsrevisoren die dat wensen, en kan bijdragen tot een daling van de ter zake vastgestelde tekortkomingen.

Detailinformatie over de tekortkomingen op ISQC 1 in de niet-OOB-dossiers

²⁶ <https://www.fsma.be/nl/circulaires-en-mededelingen>.

Uit voorgaande grafiek blijkt dat **de meeste tekortkomingen** bij de bedrijfsrevisorenkantoren die bij geen enkele OOB een controle uitvoeren, betrekking hebben op de interne procedures inzake de naleving van relevante ethische voorschriften (ISQC 1.20), het aanvaarden en voorzetten van een cliëntenrelatie en specifieke opdrachten (ISQC 1.27), het uitvoeren van opdrachten (ISQC 1.34 en 1.35) en het toezicht of *monitoring* (ISQC 1.48). Samen met de interne procedures voor, enerzijds, de verantwoordelijkheden van de leiding voor kwaliteit binnen het kantoor, en, anderzijds, de *human resources*, vormen die vier elementen het kwaliteitsbeoordelingssysteem bij een bedrijfsrevisorenkantoor.

Iets meer dan 20 procent van de tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 betreffen het **monitoring-proces (ISQC 1.48)**. Doel van dat proces is de beoordeling van (i) de naleving van de professionele standaarden en de toepasselijke wettelijke, reglementaire en normatieve vereisten, (ii) het al dan niet passende karakter van het stelsel van kwaliteitsbeheersing en de effectieve tenuitvoerlegging ervan, en (iii) de al dan niet correcte toepassing van de beleidslijnen en procedures inzake kwaliteitsbeheersing van het kantoor, zodat de door het kantoor uitgebrachte rapportages in de gegeven omstandigheden passend zijn.

Hoewel ISQC 1 in augustus 2014 in werking trad, stelde het College in niet-OOB-dossiers vast dat vele bedrijfsrevisoren het in de procedures van hun kantoor gedefinieerde monitoringproces nog niet ten uitvoer hebben gelegd. Nochtans is dat proces een essentieel onderdeel van het stelsel van kwaliteitsbeheersing van de bedrijfsrevisorenkantoren. De correcte toepassing van de gedefinieerde interne procedures kan immers enkel worden geverifieerd als ter zake een toetsing wordt uitgevoerd.

Het College stelde in bepaalde dossiers vast dat het door het bedrijfsrevisorenkantoor gedefinieerde monitoringproces onvolledig was. Zo voorzag het monitoringproces terecht in de inspectie van minstens één voltooide opdracht per opdrachtpartner, maar niet in de *follow-up* en de evaluatie van de kantoorbeleidslijnen en -procedures inzake kwaliteitsbeheersing.

Het College sprak zich uit over de concrete uitvoering van het monitoringproces in een standpunt dat op zijn website is gepubliceerd²⁷. Zo verwacht het College onder meer van de bedrijfsrevisoren dat zij over een gedetailleerde monitoringplanning beschikken, waarin zowel de te evalueren procedures als de te controleren partners aan bod komen. De monitoringplanning moet met name duidelijk aangeven wanneer een cyclus aanvangt en eindigt, zodat kan worden nagegaan of alle interne procedures werden geëvalueerd en alle opdrachtpartners in de loop van de betrokken cyclus werden gecontroleerd.

Het College deed soortgelijke bevindingen in verband met de **opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling** van een opdracht. De tekortkomingen ten aanzien van **ISQC 1.35** vertegenwoordigen 16 procent van de vastgestelde tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1. De opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling strekt ertoe de significante oordeelsvormingen die het opdrachtteam heeft gemaakt, en de conclusies die bij het formuleren van de rapportage zijn bereikt, objectief te evalueren.

In vele dossiers stelde het College vast dat het bedrijfsrevisorenkantoor wel een interne procedure had uitgewerkt, maar die in de praktijk niet ten uitvoer legde. Bij bepaalde gecontroleerde kantoren controleerde niemand op het moment van de aanvaarding (of verlenging) van een opdracht of tijdens de uitvoering van die opdracht of deze voldeed aan de door het bedrijfsrevisorenkantoor gedefinieerde criteria voor de verplichte uitvoering van een opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling. Bij andere gecontroleerde revisorenkantoren had het betrokken kantoor (intern of extern) geen bedrijfsrevisor aangesteld om, in voorkomend geval, een opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling uit te voeren.

²⁷ <https://www.fsma.be/nl/standpunten>.

Ook publiceerde het College op zijn website een standpunt over de uitvoering van een opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling²⁸. Dat standpunt verduidelijkt onder meer dat de noodzaak om een opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling uit te voeren in het licht van de door het bedrijfsrevisorenkantoor vastgestelde criteria, moet worden gedocumenteerd. Die documentatie moet passend zijn, zodat blijkt dat de interne procedures van het kantoor functioneren.

Net zoals vorig jaar stelde het College een significant aantal (13 procent) tekortkomingen ten aanzien van **ISQC 1.20** vast. Volgens die norm moet het kantoor beleidslijnen en procedures vaststellen die erop gericht zijn het kantoor een redelijke mate van zekerheid te verschaffen dat zowel het kantoor als zijn personeel **relevante ethische voorschriften** naleven. De wet van 7 december 2016 heeft vele ethische regels gewijzigd, onder meer de regels vermeld in het W.Venn. Hoewel die wet op 31 december 2016 in werking is getreden, stelde het College vast dat vele gecontroleerde revisorenkantoren hun interne procedures en controlechecklists nog niet aan de nieuwe relevante ethische regels hebben aangepast.

ISQC 1.45 eist dat, na de voltooiing van de opdrachtrapportages, **tijdig definitieve opdracht dossiers** worden **samengesteld**. Gelezen in samenhang met artikel 17, § 3, van de wet van 7 december 2016, stelt deze bepaling dat het controledossier uiterlijk 60 dagen na de datum van ondertekening van het controleverslag moet worden voltooid. In een aantal dossiers stelde het College vast dat dit beginsel wel degelijk in de interne procedures van het kantoor is opgenomen, maar dat verdere instructies over de concrete toepassing ervan in de opdracht dossiers ontbreken.

Het College benadrukt dat het belangrijk is te documenteren op welk moment de samenstelling van het controledossier voltooid was. Er is een duidelijke tendens waar te nemen dat bedrijfsrevisorenkantoren hun controledossiers elektronisch bijhouden, hoewel ter zake geen enkele verplichting bestaat. Het College acht het nuttig om in dit verband te preciseren dat de wijze waarop een individueel controledossier wordt opgesteld, elektronisch dan wel op papier, geen afbreuk doet aan de verplichting van de bedrijfsrevisor om het controledossier tijdig te sluiten²⁹.

Volgens het College beantwoordt een papieren controledossier aan de wettelijke voorwaarden als cumulatief aan volgende criteria is voldaan:

- het dossier heeft een passende structuur met een gedetailleerde inventaris waarbij naar de verschillende fases van de controlewerkzaamheden en/of de verschillende posten van de financiële rapportering wordt verwezen;
- de onderdelen van het dossier zijn afzonderlijk door de aangestelde bedrijfsrevisor getekend en gedateerd;
- het dossier bevat een verklaring op eer van de betrokken bedrijfsrevisor waarbij de datum van afsluiting van het dossier wordt bevestigd³⁰.

²⁸ <https://www.fsma.be/nl/standpunten>.

²⁹ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in niet-OOB-dossiers", pagina 37, voor een bespreking van ISA 230.14.

³⁰ College van toezicht op de bedrijfsrevisoren, Jaarverslag 2017, p. 59 en p. 60.

De tekortkomingen ten aanzien van **ISQC 1.34** vertegenwoordigen 8 procent van de vastgestelde tekortkomingen. Die norm bepaalt dat, binnen of buiten het bedrijfsrevisorenkantoor, passende **consultaties** moeten plaatsvinden over moeilijke of omstreden aangelegenheden. Die consultaties kunnen ertoe bijdragen de kwaliteit van een professioneel oordeel te bevorderen en het vormen van zo'n oordeel te vergemakkelijken. Als de nood aan consultatie op passende wijze in de kantoorprocedures wordt erkend, draagt dat bij tot een cultuur waarin overleg als een sterkte wordt gezien.

In het kader van de bij hen uitgevoerde kwaliteitscontrole verklaarden bepaalde bedrijfsrevisoren aan de inspecteur dat zij collega-bedrijfsrevisoren of derden (fiscalisten, advocaten, ...) raadplegen als de complexiteit van het controledossier dat vereist. Welnu, krachtens de norm moeten de aard, de reikwijdte en de conclusies van dergelijke consultatie worden gedocumenteerd en moeten degene die om consultatie vraagt, en degene die geconsulteerd wordt, het daarmee eens zijn. Een voldoende exhaustieve en gedetailleerde documentatie is belangrijk. Zij draagt bij tot het begrip van, enerzijds, het onderwerp waarover de consultatie wordt georganiseerd, en, anderzijds, de resultaten van de consultatie, inclusief van elke genomen beslissing, van de grondslag van die beslissingen en van de wijze waarop uitvoering is gegeven aan de beslissingen.

Tot slot heeft zo'n 5 procent van de door het College vastgestelde tekortkomingen betrekking op **ISQC 1.27**. Die norm betreft de **procedures van het bedrijfsrevisorenkantoor op het vlak van het accepteren en voortzetten van cliëntenrelaties en zakelijke opdrachten**. Die procedures moeten onder meer eisen dat het kantoor, wanneer het een potentieel belangenconflict identificeert bij het aanvaarden van een opdracht van een nieuwe of een bestaande cliënt, bepaalt of het al dan niet passend is die opdracht aan te nemen. Het College stelde in enkele dossiers vast dat dit vereiste niet in de procedures van het gecontroleerde revisorenkantoor is opgenomen, of dat de procedures niet verduidelijken hoe de beslissing om de opdracht al dan niet te aanvaarden, moet worden gedocumenteerd.

De procedures voor het aanvaarden en voortzetten van een cliëntenrelatie en van specifieke opdrachten moeten ook eisen dat het kantoor, wanneer het problemen identificeert en beslist heeft te aanvaarden om de cliëntenrelatie of een specifieke opdracht al dan niet voort te zetten, documenteert hoe de geïdentificeerde problemen zijn opgelost. Het College stelde in bepaalde dossiers ook vast dat dit vereiste niet in de procedures van het gecontroleerde kantoor wordt vermeld, of dat de procedures niet verduidelijken welke de vorm die documentatie moet aannemen.

Eind 2019 actualiseerde het ICCI zijn 'Handboek intern kwaliteitsbeheersingssysteem' op basis van de wet van 7 december 2016. Het College hoopt dat dit geactualiseerde handboek, dat in beroepsmiddens op grote schaal wordt gebruikt, in de toekomst voor een terugval van dergelijke bevindingen zal zorgen.

Detailinformatie over de tekortkomingen op de ISA's in de niet-OOB-dossiers

Uit de dossiers blijkt dat iets meer dan 13 procent van de vastgestelde tekortkomingen ten aanzien van de ISA's betrekking hebben op **ISA 315** over het **identificeren en inschatten van de risico's op een afwijking van materieel belang door inzicht te verwerven in de entiteit en haar omgeving**. ISA 315 is een essentiële controlestandaard waaraan het College veel belang hecht. Een aanzienlijk aantal vragen die worden gesteld aan de bedrijfsrevisoren tijdens hun kwaliteitscontrole gaan dan ook over de vereisten van ISA 315.

In verschillende dossiers werden *tekortkomingen ten aanzien van ISA 315.18* vastgesteld. Die tekortkomingen houden verband met het inzicht dat een bedrijfsrevisor moet verwerven in het informatiesysteem, met inbegrip van de daarmee verband houdende bedrijfsprocessen, dat relevant is voor de financiële verslaggeving van de gecontroleerde entiteit. Een relevant informatiesysteem voor de doelstellingen van de financiële verslaggeving bevat enerzijds de bedrijfsprocessen van de entiteit (verkopen, aankopen, lonen enz.), en anderzijds het boekhoudsysteem. Het informatiesysteem omvat procedures, regels en vastleggingen die handmatig en/of geautomatiseerd kunnen zijn. Grote entiteiten hebben veeleer complexe, geautomatiseerde en in grote mate geïntegreerde informatiesystemen, terwijl kleine entiteiten vaker niet-geïntegreerde handmatige of IT-toepassingen hanteren voor het verwerken van informatie.

Om inzicht te verwerven in het informatiesysteem van de gecontroleerde entiteit, moet de bedrijfsrevisor nagaan welke informatiebronnen worden gebruikt, op welke wijze de informatie wordt ingewonnen en behandeld, en hoe de gegenereerde informatie wordt aangewend. Als de gecontroleerde entiteit niet beschikt over uitgebreide beschrijvingen van de boekhoudkundige verwerkingsprocedures, ingewikkelde boekhoudkundige registraties of uitgeschreven beleidslijnen, kan de bedrijfsrevisor best inzicht verwerven in het informatiesysteem van de entiteit door inlichtingen te vragen alsook via eigen waarnemingen, veeleer dan door documenten te beoordelen.

Het College heeft vastgesteld dat alle voormelde informatie niet altijd (voldoende) gedocumenteerd is in de controledossiers. Het proportionaliteitsprincipe indachtig, aanvaardt het College een beknoptere documentatie in het controledossier als het informatiesysteem van de gecontroleerde entiteit niet ingewikkeld is. Die documentatie moet evenwel voldoende zijn opdat de inspecteur en het College zouden kunnen vaststellen dat de bedrijfsrevisor voldoende inzicht heeft verworven in het informatiesysteem, met inbegrip van de daarmee verband houdende bedrijfsprocessen, dat relevant is voor de financiële verslaggeving.

Bij zijn kwaliteitscontroles heeft het College ook *tekortkomingen vastgesteld ten aanzien van ISA 315.21*. Deze norm stelt dat de bedrijfsrevisor inzicht moet verwerven in de wijze waarop de entiteit heeft ingespeeld op uit IT voortkomende risico's. De meeste gecontroleerde entiteiten maken nu gebruik van IT om verslagen te beheren, te controleren en op te stellen over, ten minste, een aantal van hun activiteiten. Het gebruik van IT beïnvloedt de wijze waarop interne beheersingsactiviteiten bij de gecontroleerde entiteit worden geïmplementeerd. Ongeacht de omvang van de gecontroleerde entiteit zijn er bepaalde risico's verbonden aan het beheer van de informatie en de toepassingen. Als die risico's niet ingeperkt worden, kunnen zij leiden tot een afwijking van materieel belang in de financiële staten.

Er bestaan twee soorten IT-controles die samen moeten zorgen voor een exhaustieve en correcte verwerking van de informatie: de *general IT controls*³¹ en de *application controls*³².

Vanuit het gezichtspunt van de bedrijfsrevisor zijn interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot IT-systemen effectief als ze de integriteit van de informatie en de beveiliging van de door dergelijke systemen verwerkte gegevens handhaven en ze effectieve *general IT controls* en *application controls* omvatten.

Het College heeft herhaaldelijk vastgesteld dat het controledossier van een gecontroleerde revisor geen of een te beknopte documentatie bevat om te kunnen concluderen dat hij voldoende inzicht heeft verworven in de wijze waarop de entiteit heeft ingespeeld op uit IT voortkomende risico's (*general IT controls* en *application controls*). Het College verwacht niet van de bedrijfsrevisoren dat zij systematisch een IT-audit verrichten bij de gecontroleerde entiteit, maar wel dat uit hun controledossier blijkt dat zij voldoende inzicht hebben verworven in de wijze waarop de gecontroleerde entiteit heeft ingespeeld op uit IT voortkomende risico's.

³¹ *General IT controls* zijn beleidslijnen en procedures die betrekking hebben op een groot aantal toepassingen en die de effectieve werking van *application controls* ondersteunen. Ze zijn van toepassing op mainframe-, miniframe- en eindgebruikersomgevingen. *General IT controls* die de integriteit van de informatie en de beveiliging van gegevens handhaven, omvatten gewoonlijk:

- de werking van het computercentrum en het netwerk;
- aanschaf, wijziging en onderhoud van systeemssoftware;
- programmawijzigingen;
- toegangsbeveiliging;
- aanschaf, ontwikkeling en onderhoud van toepassingsystemen (ISA 315.A96).

³² *Application controls* zijn handmatige of geautomatiseerde procedures die doorgaans op het niveau van een bedrijfsproces werken en van toepassing zijn op de verwerking van transacties door individuele toepassingen. *Application controls* kunnen preventief of detecterend van aard zijn, en zijn opgezet om te zorgen voor de integriteit van de boekhoudkundige registraties. *Application controls* hebben derhalve betrekking op procedures die worden gehanteerd om transacties of andere financiële gegevens tot stand te brengen, vast te leggen, te verwerken en te rapporteren. Deze interne beheersingsmaatregelen helpen ervoor te zorgen dat transacties die zich hebben voorgedaan worden geautoriseerd en volledig en nauwkeurig worden vastgelegd en verwerkt. Voorbeelden zijn wijzigingscontroles van invoergegevens en controles op nummervolgorde met handmatige opvolging van uitzonderingsrapporten of correctie van gegevens op het moment waarop ze worden ingevoerd (ISA 315.A97).

Net als het jaar voordien heeft het College een groot aantal tekortkomingen vastgesteld (ca. 13 procent) ten aanzien van **ISA 240** over de **verantwoordelijkheden van de bedrijfsrevisor met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten**. Ook deze norm staat centraal in de controles en verwachtingen van het College. De meest voorkomende tekortkomingen blijven, enerzijds, het gebrek of tekort aan documentatie van de besprekingen over fraude met het management en de overige personen bij de gecontroleerde entiteit (*ISA 240.17*) en, anderzijds, het gebrek aan (gedocumenteerde) controlemaatregelen om te toetsen of de in het grootboek vastgelegde journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de financiële overzichten zijn aangebracht, aanvaardbaar zijn (*ISA 240.32.(a)*).

Om de risico's te identificeren op afwijkingen van materieel belang die het gevolg zijn van fraude dient de bedrijfsrevisor een verzoek om inlichtingen in te dienen naast andere risicobeoordelingsprocedures. Doorgaans wordt de meeste informatie ingewonnen via verzoeken om inlichtingen aan het management en de verantwoordelijken voor de financiële informatie. Aan de hand van de documentatie van de gecontroleerde revisor moeten de inspecteur en het College kunnen vaststellen wanneer en met wie hij de fraude besproken heeft en welke aspecten als bedoeld in *ISA 240.17* daarbij aan bod zijn gekomen.

Het risico dat het management de beheersingsmaatregelen doorbreekt, wordt als significant beschouwd. Bijgevolg moeten bij alle controles bepaalde controlemaatregelen worden gehanteerd. Toetsen of de in het grootboek vastgelegde journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de financiële overzichten zijn aangebracht aanvaardbaar zijn, zoals vereist door *ISA 240.32.(a)*, maakt deel uit van deze essentiële controlemaatregelen.

ISA 230 handelt over de **controledocumentatie**. De doelstelling van de bedrijfsrevisor is het opstellen van documentatie die voorziet in een voldoende en geschikte vastlegging van de onderbouwing van de controleverklaring en informatie waaruit blijkt dat de controle is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de ISA's en in overeenstemming met de van toepassing zijnde door wettelijke, reglementaire en normatieve eisen.

De controledocumentatie is het domein bij uitstek om het proportionaliteitsprincipe toe te passen. De vorm, inhoud en omvang van de controledocumentatie zijn meer bepaald afhankelijk van factoren zoals de omvang en de complexiteit van de entiteit. Zo is de controledocumentatie over een controle bij kleine entiteiten doorgaans minder uitgebreid dan de documentatie over een controle bij grotere entiteiten. Bij een controle waarbij de opdrachtpartner (bijvoorbeeld een *sole practitioner*³³) zelf alle controlewerkzaamheden verricht, zal de documentatie bijvoorbeeld niet noodzakelijk alle punten bevatten die gedocumenteerd zouden moeten worden om de leden van het opdrachtteam te informeren of instructies te geven, of om de beoordeling van de werkzaamheden door de andere teamleden te vermelden. De opdrachtpartner zal echter de in *ISA 230.8* vermelde verplichting moeten naleven, namelijk de controledocumentatie zo opstellen dat die voldoende is om een ervaren bedrijfsrevisor in staat te stellen inzicht te verwerven.

Als het College een tekortkoming opmerkt in de documentatie, past het een proportionele maatregel toe, rekening houdend met de aard van de gecontroleerde entiteit, het belang van de tekortkoming in het kader van de algehele controle en de omvang van het gecontroleerde revisorenkantoor.

³³ Een *sole practitioner* is een zelfstandig werkende beroepsbeoefenaar of een bedrijfsrevisorenkantoor waar slechts één bedrijfsrevisor handtekeningsbevoegdheid heeft.

Een tekortkoming ten aanzien van ISA 230 die, net als vorig jaar, herhaaldelijk werd opgemerkt, heeft betrekking op de samenstelling van het definitieve controledossier (*ISA 230.14*). Gelezen in samenhang met artikel 17, § 3 van de wet van 7 december 2016, vereist deze norm dat het controledossier uiterlijk zestig dagen na de datum van ondertekening van het controleverslag wordt gesloten. In de betrokken dossiers wees niets erop dat de controledossiers waren gewijzigd na deze termijn van zestig dagen, maar de gecontroleerde revisoren hadden hun elektronisch of papieren controledossier niet afgesloten binnen de wettelijke termijn. Deze bevinding over de gecontroleerde controledossiers is een logisch gevolg van een vaak voorkomende bevinding op het niveau van de organisatie van de beoordeelde kantoren in verband met ISQC 1.45³⁴. Als het kantoor geen enkele procedure heeft uitgewerkt voor het afsluiten van een controledossier, kan die uiteraard niet worden gevolgd door de opdrachtpartners.

ISA 520 heeft betrekking op **cijferanalyses**³⁵. De voornaamste tekortkomingen ten aanzien van ISA 520 hebben betrekking op de gegevensgerichte cijferanalyses (*ISA 520.5*). Gegegevensgerichte cijferanalyses worden vaak verward met 'voorlopige' of 'definitieve' cijferanalyses die respectievelijk moeten worden uitgevoerd als risico-inschattingswerkzaamheden (*ISA 315.6.(b)*) en als procedure ter bevestiging, op het einde van de controle, om te helpen een algehele conclusie te trekken over de financiële overzichten (*ISA 520.6*).

Gegegevensgerichte cijferanalyses kunnen – maar moeten niet – door de bedrijfsrevisor worden opgenomen bij de uit te voeren controlewerkzaamheden, dit in tegenstelling tot de voorlopige of definitieve cijferanalyses. Zij omvatten een vergelijking van bedragen of bestaande verbanden in de financiële overzichten met de verwachtingen die zijn vooropgesteld door de bedrijfsrevisor op basis van de informatie die hij heeft vergaard door zijn inzicht in de entiteit en uit andere controle-informatie.

Bij het uitvoeren van gegevensgerichte cijferanalyses is het van doorslaggevend belang dat de bedrijfsrevisor verwachtingen vooropstelt (zoals de onderlinge relaties tussen overeenstemmende saldi, de wijzigingen ten aanzien van de vorige periode) om ze te vergelijken met de informatie in de financiële overzichten. De betrouwbaarheid van de (interne of externe) gegevens waarop de verwachtingen voor de vastgelegde bedragen en de ratio's zijn gebaseerd, is ook een belangrijke factor waarmee rekening moet worden gehouden. De onderliggende informatie moet dan ook getoetst worden op nauwkeurigheid, voorkomen en volledigheid met bijvoorbeeld toetsingen van interne beheersingsmaatregelen of het uitvoeren van andere specifieke controlemaatregelen, waaronder eventueel computerondersteunde controlemaatregelen (*Computer Assisted Audit Technics*, kortweg CAATs). Bij zijn kwaliteitscontroles heeft het College vastgesteld dat de toetsen voor de betrouwbaarheid van de onderliggende gegevens niet altijd gedocumenteerd waren in de controledossiers (zie ISA 500.7 hieronder).

In het kader van de uitvoering van gegevensgerichte cijferanalyses is het eveneens belangrijk dat de bedrijfsrevisor het bedrag vaststelt dat als een aanvaardbaar verschil wordt beschouwd tussen de vastgelegde bedragen en de verwachte waarden. Als het verschil tussen de vastgelegde bedragen en de verwachte waarden immers groter blijkt dan dit bedrag dat vooraf door de bedrijfsrevisor is aangemerkt als aanvaardbaar, zal hij in zijn controledossier moeten beschrijven welke bijkomende onderzoeken werden verricht en wat het resultaat daarvan was.

³⁴ Volgens ISQC 1.45 moeten, na de voltooiing van de opdrachtrapportages, tijdig definitieve opdracht-dossiers worden samengesteld (zie p. 32 van dit verslag).

³⁵ Voor de toepassing van de ISA's wordt onder de term *cijferanalyses* verstaan: evaluaties van financiële informatie door analyse van plausibele relaties tussen zowel financiële als niet- financiële gegevens. Voor zover noodzakelijk worden bij cijferanalyses tevens geïdentificeerde fluctuaties of relaties onderzocht die inconsistent zijn met andere relevante informatie of die significant verschillen van de verwachte waarden (ISA 520.4).

ISA 500 handelt over de **controle-informatie** die de bedrijfsrevisor moet verkrijgen om redelijke conclusies te kunnen trekken waarop hij zijn oordeel kan baseren. De bedrijfsrevisor moet controlewerkzaamheden opzetten en uitvoeren die in de omstandigheden geschikt zijn om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen. In verschillende dossiers stelde het College vast dat het, aan de hand van de uitgevoerde controlewerkzaamheden in verband met een door de bedrijfsrevisor geïdentificeerd significant risico³⁶, niet mogelijk was gebleken om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen (*ISA 500.6*). Aangezien de tekortkoming een significant controlerisico betreft, kan het College niet uitsluiten dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten en dat het oordeel bijgevolg niet geschikt is. Gelet op de potentiële impact daarvan op het oordeel, geeft zo'n tekortkoming doorgaans aanleiding tot een terechtwijzing of tot een strengere maatregel als zij in combinatie met vele andere ernstige tekortkomingen voorkomt.

Bij het opzetten en uitvoeren van controlewerkzaamheden moet de bedrijfsrevisor overwegen in welke mate de informatie die als controle-informatie zal worden gebruikt, relevant en betrouwbaar is (*ISA 500.7*). Het College stelde vast dat uit sommige controledossiers niet bleek dat de gecontroleerde revisor de relevantie en betrouwbaarheid van de informatie had geverifieerd waarop de verzamelde controle-informatie was gebaseerd. De bedrijfsrevisor moet in zijn controledossier beschrijven welke werkzaamheden hij heeft uitgevoerd om de betrouwbaarheid van elk van de gebruikte gegevens te beoordelen (de bron, de vergelijkbaarheid, de aard, de relevantie en de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot het opstellen ervan onderzoeken).

ISA 530 handelt over het gebruik van **steekproeven** bij een controle. Telkens wanneer de bedrijfsrevisor statistische of niet-statistische steekproefmethoden gebruikt, moet hij aandacht besteden aan verschillende factoren en deze documenteren: zo moet hij bijvoorbeeld de doelstelling van de test definiëren, de belangrijkste bronnen van de controle-informatie onderzoeken, de testpopulatie definiëren, controleren of een stratificatie van de populatie mogelijk is en de vereiste nauwkeurigheidsgraad definiëren. In 2019 betroffen de meeste tekortkomingen ten aanzien van ISA 530 de ontoereikendheid van de documentatie over de toepassing van de steekproefmethode (*ISA 530.6 tot 8*).

ISA 250 handelt over het **in aanmerking nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten**. Deze norm verdeelt de voor de bedrijfsrevisor geldende verplichtingen inzake het in aanmerking nemen van wet- en regelgeving in twee categorieën:

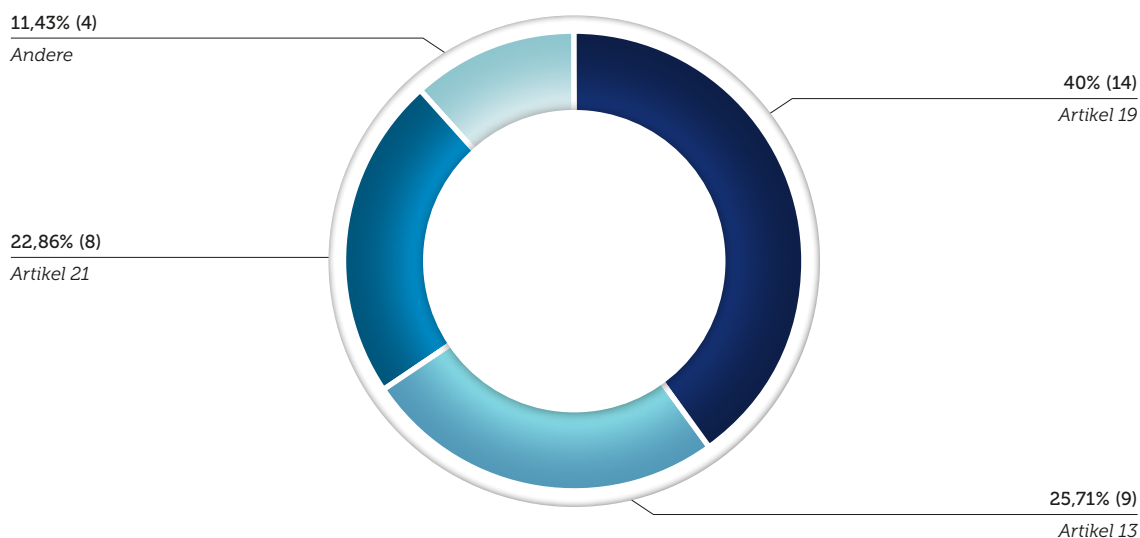
- de bepalingen van wet- en regelgeving die in het algemeen worden geacht van directe invloed te zijn op de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen die van materieel belang zijn, zoals de wet- en regelgeving op het gebied van belastingen en pensioenen (*ISA 250.6 (a)*); en
- de overige wet- en regelgeving die geen directe invloed heeft op de vaststelling van de bedragen en toelichtingen in de financiële overzichten, maar waarvan de naleving van fundamenteel belang kan zijn voor bepaalde operationele aspecten van het bedrijf, voor de mogelijkheid van een entiteit om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang (bijvoorbeeld het naleven van de voorwaarden van een vergunning, het naleven van gestelde solvabiliteitseisen of het naleven van regelgeving betreffende het milieu). Niet-naleving van dergelijke wet- en regelgeving kan daarom materiële invloed hebben op de financiële overzichten.

Het College stelde vooral tekortkomingen vast in verband met het eerste type bepalingen van wet- en regelgeving (*ISA 250.13*). Uit het controledossier bleek niet dat de gecontroleerde revisor voldoende en geschikte controle-informatie had verkregen over het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving (in het bijzonder de toepasselijke boekhoudwetgeving en het W.Venn.).

³⁶ ISA 315.4.(e) definieert een significant risico als "een geïdentificeerd en ingeschat risico op een afwijking van materieel belang waaraan, op grond van de oordeelsvorming van de bedrijfsrevisor, tijdens de controle bijzondere aandacht moet worden besteed".

Detailinformatie over de tekortkomingen op de wet van 7 december 2016 in de niet-OOB-dossiers

Uit voorgaande grafiek blijkt dat 40 procent van de vastgestelde tekortkomingen ten aanzien van **de wet van 7 december 2016** betrekking heeft op **artikel 19** van die wet. Dat artikel betreft de organisatorische vereisten waaraan elke bedrijfsrevisor minstens moet voldoen bij de uitvoering van een revisorale opdracht. Het College stelde herhaaldelijk vast dat *sole practitioners* geen enkele maatregel hadden genomen om de continuïteit en de regelmatigheid van hun controlewerkzaamheden te waarborgen³⁷. Het College adviseerde hen om snel een overeenkomst af te sluiten met een andere bedrijfsrevisor, opdat die zou kunnen ingrijpen wanneer zij, als *sole practitioner*, structureel onbeschikbaar zijn.

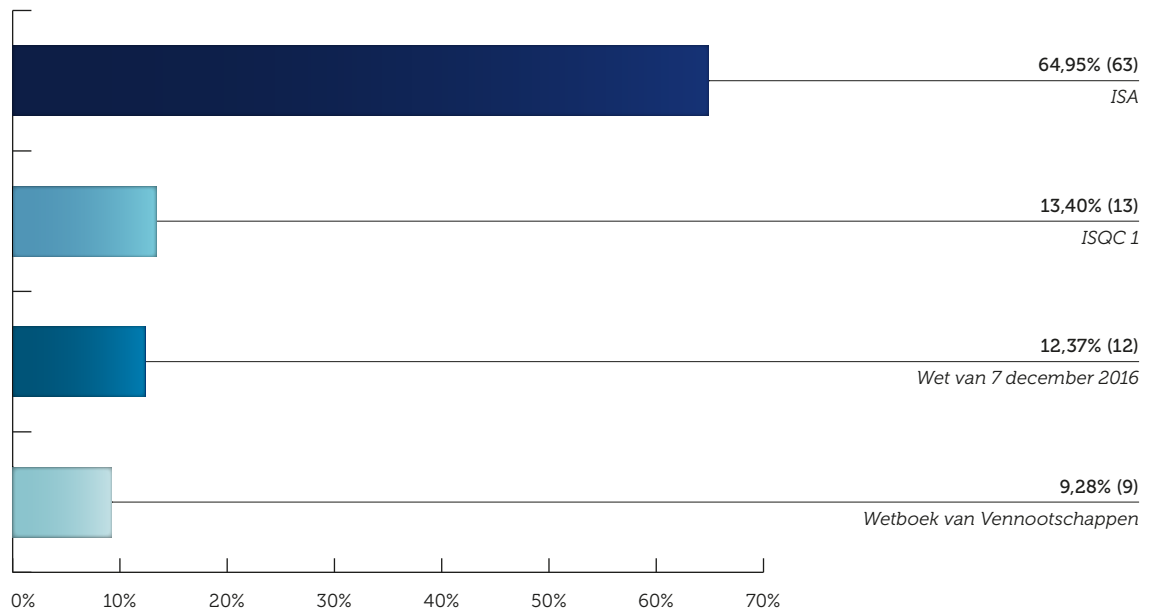
Iets meer dan 25 procent van de tekortkomingen betreft **artikel 13 van de wet van 7 december 2016**. Dat artikel handelt over de aanvaarding van een opdracht. Sommige paragrafen van dat artikel hebben meer specifiek betrekking op de revisorale opdrachten³⁸. Het College stelde in essentie tekortkomingen vast ten aanzien van artikel 13, § 1, eerste lid, van de wet, dat bepaalt dat de bedrijfsrevisor, alvorens een (revisorale of andere) opdracht te aanvaarden, nagaat en documenteert of hij over de nodige bekwaamheid, medewerking, middelen en tijd beschikt die vereist is om deze opdracht goed uit te voeren. Het College vestigde er de aandacht van verschillende gecontroleerde revisoren op dat het belangrijk is te documenteren dat zij over de vereiste tijd beschikken om elke opdracht goed te kunnen uitvoeren, onder meer door een tijdsbudget te maken.

³⁷ Artikel 19, § 1, 8°, van de wet van 7 december 2016.

³⁸ Artikel 13, § 1, derde lid, en § 2, van de wet van 7 december 2016.

4.8 Statistieken kwaliteitscontroles 2019 OOB-bedrijfsrevisoren

Typologie van de vastgestelde tekortkomingen in de OOB-dossiers

In 2019 behandelde het College de kwaliteitscontroledossiers van twee bedrijfsrevisorenkantoren en 15 bedrijfsrevisoren die controles verrichten bij één of meer OOB's. Het legde hierbij 97 maatregelen op aan het kantoor en de betrokken bedrijfsrevisoren.

Meer dan de helft (65 procent) van de vastgestelde tekortkomingen in deze dossiers handelt over **tekortkomingen ten aanzien van de ISA's**.

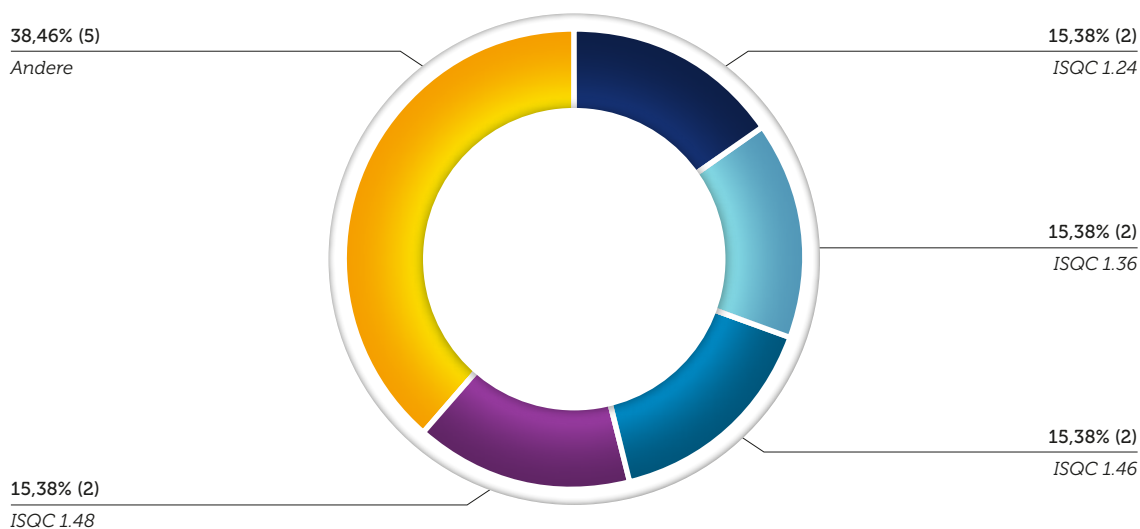
13 procent van de vastgestelde tekortkomingen betreft de **kantoororganisatie (ISQC 1)**.

Het College trad in 12 procent van de tekortkomingen op naar aanleiding van **tekortkomingen ten aanzien van de wet van 7 december 2016**. Het gaat om bevindingen op het niveau van de kantoororganisatie en de toepassing van het wetgevende kader in de individuele controledossiers.

Ten slotte stelde het College tekortkomingen vast (9 procent) ten aanzien van het **W.Venn.** Het nieuwe WVV was nog niet van kracht op het moment van de gecontroleerde controlewerkzaamheden in de individuele controledossiers.

Detailinformatie over de tekortkomingen op ISQC 1 in de OOB-dossiers

15 procent van de tekortkomingen op kantoororganisatie betrof een tekortkoming op **ISQC 1.24**. Deze norm verplicht het kantoor een **schriftelijke bevestiging** te verkrijgen van ieder relevant personeelslid over de **naleving van de procedures over onafhankelijkheid**. Het kantoor moet deze schriftelijke bevestiging van de onafhankelijkheid minstens jaarlijks krijgen.

De door het College vastgestelde tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1.24 slaan onder meer op onvolledige kantoorprocedures ingeval een personeelslid het kantoor verlaat en hij zijn onafhankelijkheidsverklaring niet ondertekent. Ook het ontbreken van ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen van personen die het controleteam ondersteunen en in dienst zijn van een ander lid van het netwerk van het bedrijfsrevisorenkantoor, vormt een tekortkoming.

De onafhankelijkheidsvereiste is gerelateerd aan **ISQC 1.20**. Deze norm verplicht het kantoor om procedures op te stellen zodat het met een redelijke zekerheid vaststelt dat het kantoor en zijn personeelsleden de **relevante ethische voorschriften** naleven³⁹.

Andere belangrijke tekortkomingen die het College vaststelde (15 procent) bij het uitvoeren van de kwaliteitscontroles betreffen de **opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling (ISQC 1.36)**. ISQC 1.36 bouwt verder op ISQC 1.35⁴⁰ op grond waarvan het kantoor de procedures over de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling vaststelt.

³⁹ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 32, voor een bespreking van ISQC 1.20.

⁴⁰ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 31, voor een bespreking van ISQC 1.35.

Het bedrijfsrevisorenkantoor ziet erop toe dat uit de opdrachtdocumentatie de aard en omvang van de werkzaamheden van de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordelaar blijken en ook wanneer deze gebeuren (*timing*) (ISQC 1.36). De beleidslijnen van het kantoor vermelden ook dat de datering van de rapportage over de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling pas plaatsvindt als deze is afgerond. ISQC 1.36 is cruciaal voor het goed functioneren van de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling.

Het College hecht veel belang aan de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling. Het publiceerde een standpunt ter zake op zijn website⁴¹.

De tekortkomingen ten aanzien van **ISQC 1.46** bedragen 15 procent van de tekortkomingen die het College vaststelde op het niveau van de kantoororganisatie. ISQC 1.46 behandelt de **archivering** van de in lijn met ISQC 1.45⁴² **definitief samengestelde opdrachtdossiers**.

De tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1.46 betreffen onvolledige procedures op kantoorniveau. ISQC 1.46 is hierbij onlosmakelijk verbonden met artikel 17, § 3, van de wet van 7 december 2016 en ISA 230.14⁴³. De kantoororganisatie moet de bedrijfsrevisor in staat stellen om de wettelijke termijn toe te passen in zijn controledossiers.

Tot slot stelde het College tekortkomingen vast (15 procent) in verband met **monitoring (ISQC 1.48)**⁴⁴. De door het College vastgestelde tekortkomingen betreffen vaak onvolledige kantoorprocedures. Ook situaties waarbij een persoon de *monitoring* uitvoert terwijl hij voor hetzelfde controledossier al optrad als opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordelaar, zijn niet toelaatbaar.

Omwille van het belang van een goede implementatie van de *monitoring* publiceerde het College een standpunt ter zake op zijn website⁴⁵.

Het College hecht veel belang aan het onderscheid tussen de bovenstaande aspecten van het kwaliteitsbeheersingssysteem. Het wenst ook het belang van de onafhankelijkheid van de verschillende functies te benadrukken.

⁴¹ https://www.fsma.be/sites/default/files/public/content/CTRCSR/opinions/20181213_eqcr_nl.pdf.

⁴² Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 32, voor een bespreking van ISQC 1.45.

⁴³ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in OOB-dossiers", pagina 43.

⁴⁴ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 31, voor een bespreking van ISQC 1.48.

⁴⁵ <https://www.fsma.be/nl/standpunten>.

Detailinformatie over de tekortkomingen op de ISA's in de OOB-dossiers

Een belangrijk aandeel van de bevindingen slaat op **ISA 230**. In vergelijking met het voorgaande controlejaar is het aantal tekortkomingen op deze norm gestegen van 23 naar 27 procent. Ook bij de kwaliteitscontroles bij de bedrijfsrevisoren die bij geen enkele OOB een controle uitvoeren, betrof een significant deel van de bevindingen van het College deze norm.

ISA 230 handelt over de **controledocumentatie** en is van toepassing doorheen alle fasen van de audit. Dit is een belangrijk instrument om de uitgevoerde controlewerkzaamheden in de individuele dossiers te beoordelen.

De meeste tekortkomingen die het College vaststelde, zijn gerelateerd aan ontoereikende documentatie. De controledocumentatie moet toelaten dat een ervaren auditor die voorheen niet bij de controle betrokken was een inzicht verkrijgt in de uitgevoerde werkzaamheden (*ISA 230.8*). De tekortkomingen hebben overwegend te maken met werkpapieren of documenten die deel uitmaken van het controle-dossier, maar onvoldoende informatie bevatten over het doel van de controle, de betrokken werkzaamheden of de controlebevindingen van de bedrijfsrevisor.

Het College stelde *tekortkomingen vast op ISA 230.8* omwille van het ontbreken, in de definitieve dossiers, van de controledocumentatie die het nodig achtte voor het verkrijgen van het vereiste inzicht in de uitgevoerde controlewerkzaamheden en de conclusies van de bedrijfsrevisor.

Opvallend is het aantal bevindingen in de dossiers met een college van commissarissen. Dergelijk college leidt de facto tot een werkverdeling waarbij meerdere bedrijfsrevisoren de controledocumentatie verzorgen. Het is belangrijk te benadrukken dat de commissarissen collegiaal aansprakelijk zijn voor het uitgebrachte oordeel. Een gedocumenteerd inzicht in de controlewerkzaamheden van de andere leden van het college van commissarissen is onontbeerlijk. Het College hecht dan ook veel belang aan de volledigheid en de begrijpbaarheid van de controledossiers. Dit vormt in het opzet van een college van commissarissen een uitdaging. Het College publiceerde zijn standpunt over het absolute minimum aan documentatie die de afzonderlijke leden van een college van commissarissen moeten opnemen in hun afzonderlijke dossiers⁴⁶.

Bij de beoordeling van de documentatieverplichting past het College het proportionaliteitsprincipe⁴⁷ toe. De maatregelen die het oplegt, zijn evenredig aan de omvang en de complexiteit van de activiteit van het bedrijfsrevisorenkantoor en de aard van de gesignaleerde tekortkoming.

De bedrijfsrevisor mag zijn controleverklaring niet eerder dateren dan de datum waarop hij voldoende en geschikte controle-informatie verkreeg. De controledocumentatie moet dan ook het tijdstip aanduiden van de uitgevoerde controlewerkzaamheden. Ook de identiteit van de persoon die de controlewerkzaamheden *reviewde* en het tijdstip van de *review* moeten uit de controledocumentatie blijken (ISA 230.9).

De bedrijfsrevisor moet voldoende aandacht besteden aan het samenstellen van definitieve controledossiers. Hij moet de samenstelling van het definitief controledossier tijdig⁴⁸ voltooien (ISA 230.14)⁴⁹.

Overeenkomstig ISQC 1 stelt het kantoor een stelsel van kwaliteitsbeheersing vast. Het kantoor draagt hierbij de verantwoordelijkheid voor het opstellen van de beleidslijnen en de procedures. De bedrijfsrevisoren dragen op hun beurt de verantwoordelijkheid voor de **toepassing van deze kantoorprocedures** in hun individuele controledossiers (ISA 220).

In dit verband heeft bijna 10 procent van de vastgestelde tekortkomingen betrekking op de toepassing van de kwaliteitsbeheersingsprocedures door de bedrijfsrevisor (ISA 220). De voornaamste tekortkoming betreft de *timing* van de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling, meer specifiek de weergave ervan in het controledossier.

De bedrijfsrevisor mag zijn controleverklaring niet eerder dateren dan de voltooiing van de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling. Het komt de bedrijfsrevisor toe dit uit zijn controledossier te laten blijken. Het controledossier bevat de documenten die de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordelaar verifieert tijdens zijn opdracht. Hieruit moet blijken of de bedrijfsrevisor de *templates* en *checklist* van het kantoor correct toepast.

Het College stelde in 10 procent van de tekortkomingen een tekortkoming vast op **ISA 315**. Deze norm verplicht de bedrijfsrevisor de **risico's op een afwijking van materieel belang te identificeren en in te schatten**. Hij doet dit door inzicht te verwerven in de gecontroleerde entiteit en haar omgeving. Het College onderstreept uitdrukkelijk het belang van deze risico-inschattingswerkzaamheden.

⁴⁶ <https://www.fsma.be/nl/standpunten>.

⁴⁷ Zie "Proportionaliteitsprincipe", pagina 25.

⁴⁸ Artikel 17, § 3, van de wet van 7 december 2016 bepaalt de wettelijke termijn van 60 dagen voor het afsluiten van een dossier.

⁴⁹ Tekortkomingen op deze norm zijn vaak gerelateerd aan tekortkomingen op het niveau van de kantoororganisatie over archivering. Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 32, voor een bespreking van ISQC 1.45.

Het College stelde in dit verband meermaals tekortkomingen vast op *ISA 315.25*. De bedrijfsrevisor moet de risico's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten op het niveau van:

- de financiële overzichten; én
- de auditbeweringen (voorkomen, volledigheid, nauwkeurigheid, afgrenzing, classificatie, bestaan, rechten en verplichtingen, waardering en toerekening).

Het merendeel van de tekortkomingen ten aanzien van *ISA 315* komt voort uit gebrekkige controle-documentatie. Het College stelde vast dat enkele bedrijfsrevisoren, hoewel zij adequate risico-inschattingswerkzaamheden uitvoerden, de volgende informatie ten onrechte niet op een consistente en coherente wijze opnamen in hun controledossiers (*ISA 315.32*):

- de geïdentificeerde en ingeschatte risico's;
- de daarmee verband houdende geplande controlewerkzaamheden.

De tekortkomingen die het College vaststelde ten aanzien van **ISA 500** (bijna 10 procent) zijn gerelateerd aan de informatie waarop de bedrijfsrevisor steunt voor het vormen van zijn oordeel.

De bedrijfsrevisor moet geschikte controlewerkzaamheden opzetten en uitvoeren om in de gegeven omstandigheden voldoende en geschikte **controle-informatie** te verkrijgen (*ISA 500.6*). Het College stelde tekortkomingen vast ten aanzien van deze norm tijdens de verschillende fasen van de audit en in verschillende secties van de financiële overzichten. Het gaat bijvoorbeeld om *general IT-controls*, substantieve controlewerkzaamheden op balansrubrieken (bv. voorraad, voorzieningen), schattingen en gebeurtenissen na balansdatum.

Het College vestigt de aandacht op de reikwijdte van *ISA 500.6*. De reikwijdte van deze normatieve bepaling is breder dan deze van *ISA 230.8*⁵⁰. De tekortkomingen ten aanzien van *ISA 230.8* belemmeren het inzicht van een externe bedrijfsrevisor in het controledossier. Een tekortkoming ten aanzien van *ISA 500.6* tast daarentegen de adequaatheid van de controlewerkzaamheden van de bedrijfsrevisor aan en bijgevolg ook de onderbouwing van zijn controleverslag. Om deze reden legt het College zwaardere maatregelen op bij een tekortkoming ten aanzien van *ISA 500.6*.

5 procent van de vastgestelde tekortkomingen ten aanzien van de ISA's sloeg op **ISA 450** die handelt over de **evaluatie van de tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen**. Het College stelde in een aantal controledossiers vast dat de bedrijfsrevisor naliet om niet-gecorrigeerde afwijkingen in beschouwing te nemen tijdens de conclusiefase van de audit (*ISA 450.6*). Ook wanneer de bedrijfsrevisor de eerder geconstateerde afwijking weerlegt door de uitvoering van verdere controlewerkzaamheden, moet hij deze redenering mee opnemen in zijn documentatie.

Ten slotte heeft 5 procent van de tekortkomingen ten aanzien van de ISA's betrekking op de **controles van de financiële overzichten van een groep (ISA 600)**. Deze norm bepaalt de werkzaamheden van de auditor van een groepsonderdeel. De vastgestelde tekortkomingen van het College handelen voornamelijk over de identificatie van de relevante groepsentiteiten, de planning van de controlewerkzaamheden en de communicatie van de instructies voor de groepsrapportering. Een ander belangrijk element is de materialiteit. Het materialiteitsniveau voor een groepsonderdeel moet lager zijn dan het materialiteitsniveau voor de financiële overzichten van de groep als geheel (*ISA 600.21.(c)*).

⁵⁰ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in niet-OOB-dossiers", pagina 36, voor een bespreking van *ISA 230.8*.

Detailinformatie over de tekortkomingen op de wet van 7 december 2016 in de OOB-dossiers

Bijna 42 procent van de tekortkomingen ten aanzien van de wet van 7 december 2016 slaan op de miskenning van **artikel 17, § 3, van de wet van 7 december 2016**. Deze bepaling regelt de archiveringsprocedures op kantoorniveau⁵¹ en het tijdig samenstellen van de definitieve controledossiers⁵². Die paragraaf definieert de wettelijke termijn om de controledossiers te sluiten. Het hoge percentage van tekortkomingen op deze bepaling noopt de bedrijfsrevisor ertoe om strenger toe te zien op het sluiten van zijn controledossiers.

Belangrijk op te merken is dat elke revisorale opdracht onderhevig is aan deze termijn. Het College oordeelt in dit verband dat de *interoffice* rapportering in het kader van de consolidatie eveneens aan de wettelijke vereiste voor de archivering is onderworpen.

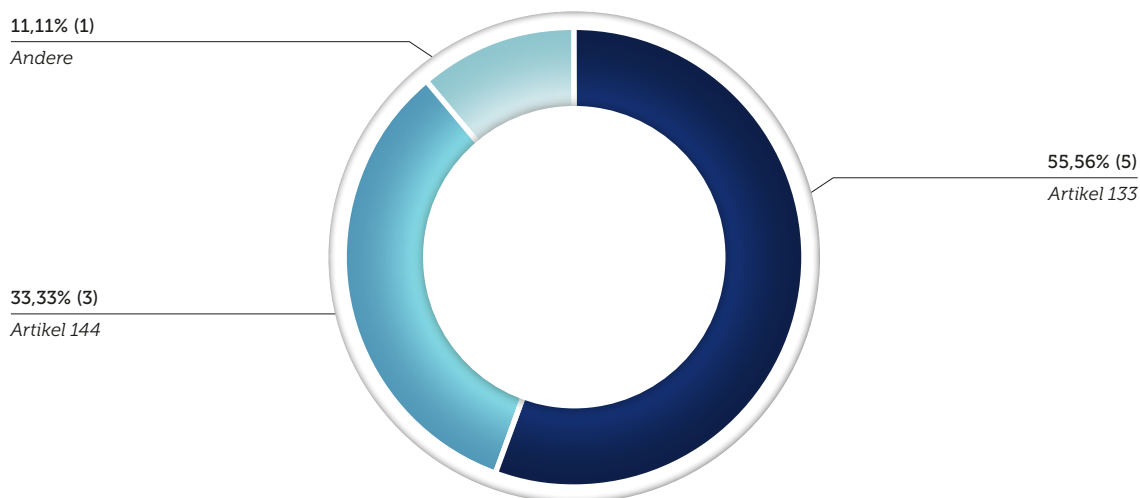
Een ander significant aandeel van de door het College vastgestelde tekortkomingen (25 procent) betreft de opdrachtbrief door de bedrijfsrevisor. In de betrokken controledossiers voerde de bedrijfsrevisor al controlewerkzaamheden uit vooraleer een opdrachtbrief werd opgesteld. Dit is in strijd met **artikel 21 van de wet van 7 december 2016**.

⁵¹ Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISQC 1 in niet-OOB-dossiers", pagina 32, voor een bespreking van ISQC 1.45.

⁵² Zie "Tekortkomingen ten aanzien van ISA's in niet-OOB-dossiers", pagina 37, voor een bespreking van ISA 230.14.

Detailinformatie over de tekortkomingen op het Wetboek van Vennootschappen in de OOB-dossiers

De Belgische wetgeving op de vennootschappen en verenigingen is substantieel gewijzigd met de inwerkingtreding van het WVV op 1 mei 2019. Deze nieuwe regelgeving is van kracht vanaf die datum voor nieuw opgerichte vennootschappen, verenigingen en stichtingen. Aangezien het WVV pas vanaf 1 januari 2020 van toepassing is op bestaande vennootschappen, verenigingen en stichtingen, heeft het College het voormalige W.Venn. als wettelijke basis gebruikt voor zijn werkzaamheden in 2019.

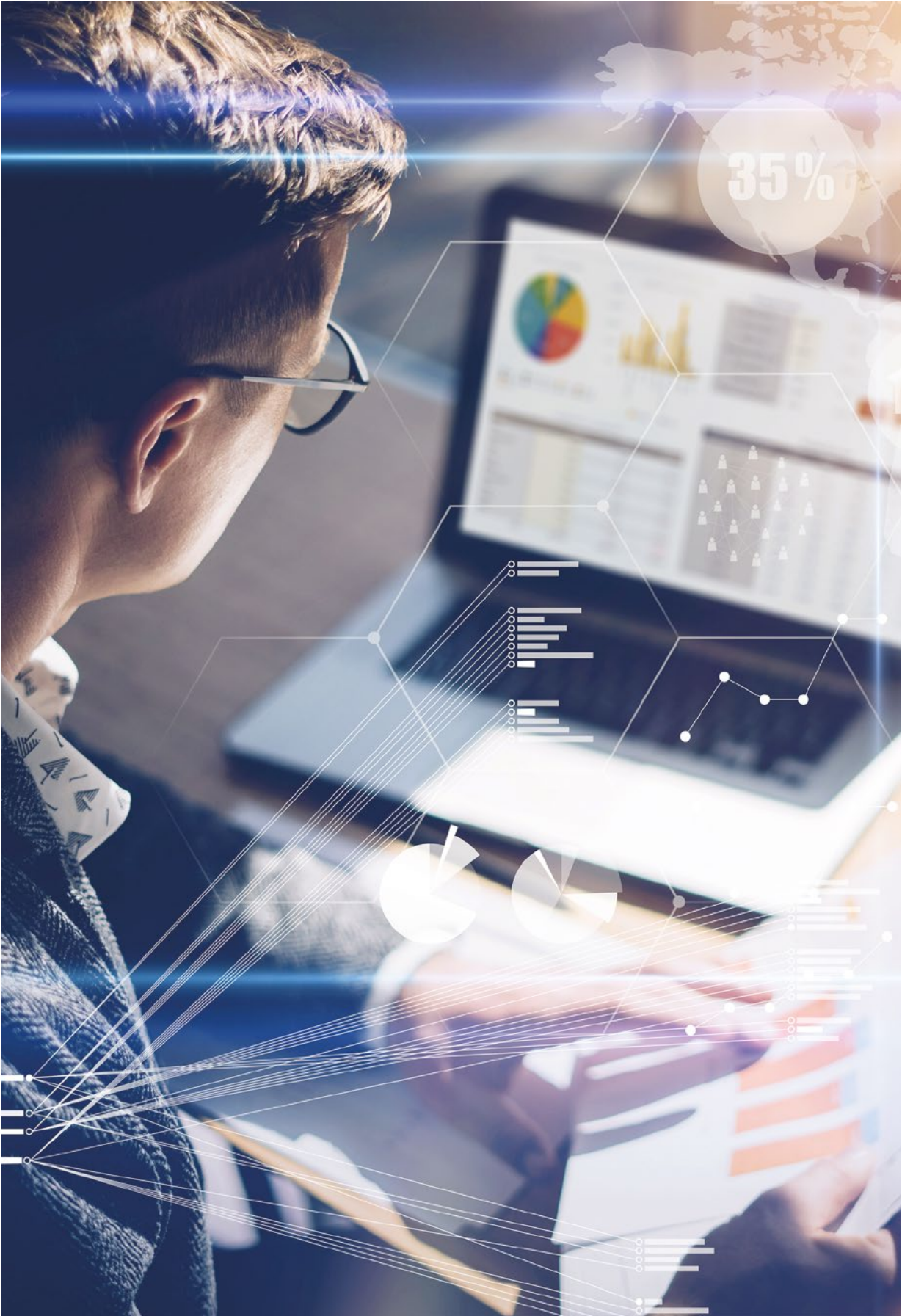
Artikel 133/1 van het W.Venn. stelt de verboden niet-controlediensten vast. Noch de bedrijfsrevisor, noch een lid van zijn netwerk mag deze diensten verstrekken aan de gecontroleerde entiteit. De wetgever definieert hierop enkele uitzonderingen in **artikel 133/1, §§ 4 en 5, van het W.Venn.** 56 procent van de tekortkomingen die het College vaststelde ten aanzien van het W.Venn., ging over deze uitzonderingen.

De toepassing van deze uitzonderingen is onderhevig aan enkele voorwaarden. Zo mag het presteren van de dienst geen direct effect hebben op, noch van materieel belang zijn voor de gecontroleerde jaarrekening. Het W.Venn. vereist ook dat de aanvullende verklaring aan het auditcomité de schatting van het effect op de gecontroleerde jaarrekening uitvoerig documenteert en toelicht.

Het College stelde meermaals vast dat de bedrijfsrevisoren te beknopt toelichten op welke wijze aan voormelde voorwaarden wordt voldaan. De aanvullende verklaring aan het auditcomité licht de schatting van het effect niet altijd afdoende toe. Het College stelde ook vast dat meerdere controledossiers niet voldoende documentatie bevatten over de schatting van het effect.

De commissaris van een OOB mag niet-verboden niet-controlediensten slechts verlenen indien het auditcomité zijn goedkeuring hiertoe verleent (*artikel 133/1, § 5 van het W.Venn.*). Het College interpreteert deze bepaling strikt en verwacht een voorafgaandelijke goedkeuring van het auditcomité. Het oordeelt in dit verband ook dat de delegatie van de beslissingsbevoegdheden over het presteren van niet-controlediensten aan andere personen of comités dan het auditcomité niet door de wet is voorzien.

Andere tekortkomingen op het W.Venn. (33 procent) handelen over het controleverslag (**artikel 144 van het W.Venn.**) en meer specifiek over de sectie "Overige door wet- en regelgeving gestelde eisen". Het College moest voornamelijk maatregelen opleggen omdat de bedrijfsrevisor in deze sectie van zijn controleverslag geen melding maakte van de laattijdige neerlegging van de jaarrekening over het voorgaande boekjaar.

5. TOEZICHT

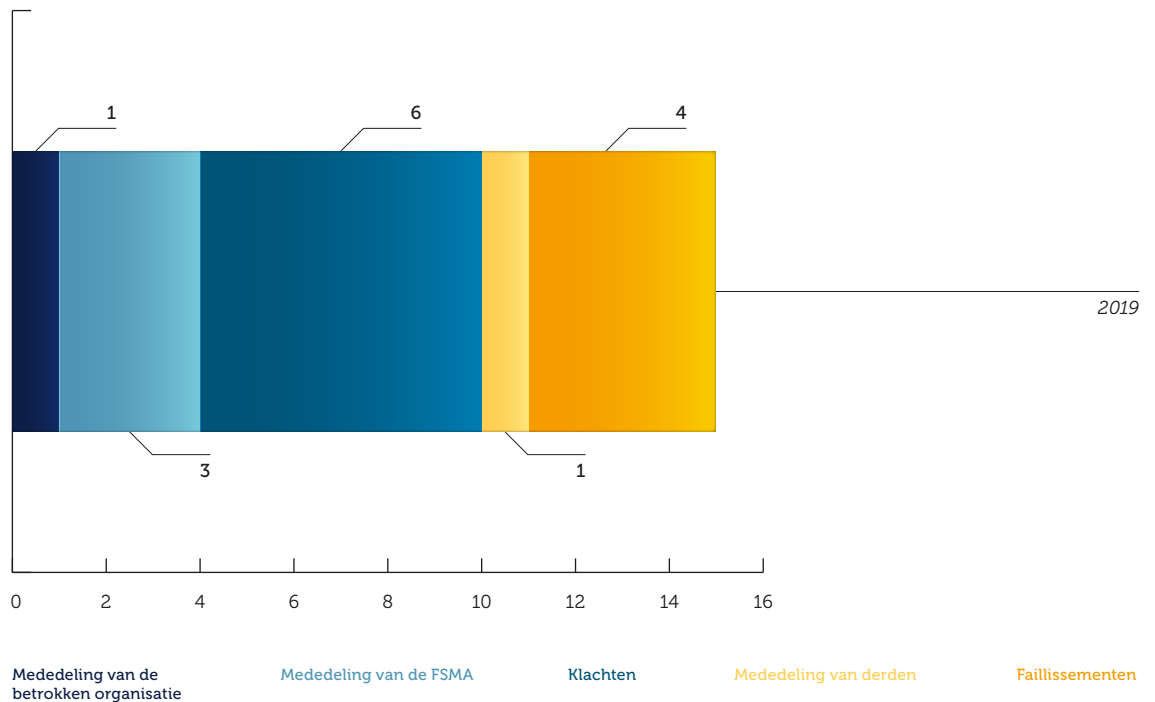
- 5.1 Toezicht naar aanleiding van klachten
- 5.2 Toezicht naar aanleiding van een faillissement
- 5.3 Toezicht naar aanleiding van informatie van derden

Het toezicht is de tweede controlepijler van het College. Het College gaat daarbij uit van de indicatoren waarover het beschikt, en op basis waarvan het kan beslissen om een controleactie te ondernemen. Die indicatoren kunnen verschillen van aard en herkomst, zoals informatie in de pers, informatie afkomstig van bedrijfsrevisoren of derden, klachten, informatie afkomstig van andere bevoegde autoriteiten, of bevindingen die het College deed tijdens zijn kwaliteitscontroles.

In 2019 opende het College 15 toezichtdossiers. Na het afronden van een toezichtdossier kan het College beslissen om preventieve maatregelen op te leggen of het dossier over te dragen aan de sanctiecommissie.

Aantal geopende toezichtdossiers in 2019 en hun oorsprong

5.1 Toezicht naar aanleiding van klachten

Het College onderzoekt de klachten die het ontvangt, tenzij zij klaarblijkelijk onontvankelijk zijn.

Het College ontving in 2019 13 klachten over de activiteiten van de bedrijfsrevisoren. Dit is vier meer dan in het jaar 2018.

Een aantal van deze klachten gaat over de werkzaamheden van de bedrijfsrevisor tijdens de uitoefening van een revisorale opdracht⁵³. Tijdens het onderzoek gaat het College na of de bedrijfsrevisor de bepalingen van het toepasselijke wetgevende en reglementaire kader⁵⁴ naleeft.

In andere klachten uiten de klagers hun bezorgdheid over gedragingen van de bedrijfsrevisor. Het College onderzoekt of de bedrijfsrevisor daden heeft gesteld die onverenigbaar zijn met de waardigheid, de rechtschapenheid, de kiesheid of de onafhankelijkheid van het beroep.

Het College acht deze verkregen informatie bijzonder nuttig voor de uitoefening van zijn toezicht. Het analyseert de informatie die het ontvangt en ageert als nodig.

5.2 Toezicht naar aanleiding van een faillissement

Faillissementen brengen economische schade met zich mee en leiden vaak tot een verminderd vertrouwen binnen de economische sector. Zowel de internationale controlestandaarden als het WVV verplichten de commissaris in dit verband om bijzondere aandacht te hebben voor de continuïteit van een entiteit. De verantwoordelijkheid van de commissaris in het kader van continuïteit bestaat er onder meer in om:

- te concluderen over de geschiktheid van de continuïteitsveronderstelling die het management hanteert;
- te concluderen of er sprake is van een onzekerheid van materieel belang voor de entiteit om haar continuïteit te kunnen handhaven.

Ter ondersteuning van het vertrouwen in de maatschappelijke rol van de bedrijfsrevisor stelde het College in 2019 zijn beleid in dit domein bij.

⁵³ Artikel 3, 10°, van de wet van 7 december 2016 definieert een revisorale opdracht als "elke opdracht, inclusief de opdracht van wettelijke controle van de jaarrekening, die ertoe strekt een deskundig oordeel te geven over de getrouwheid en de waarachtigheid van een jaarrekening, van een tussentijdse financiële staat, van een waardering of van andere economische en financiële informatie, verschaft door een onderneming of instelling; dit begrip omvat eveneens de ontleding en de verklaring van de economische en financiële inlichtingen aan de leden van de ondernemingsraad".

⁵⁴ Artikel 3, 22°, van de wet van 7 december 2016 definieert het toepasselijke wetgevende en reglementaire kader als:

- "deze wet;
- de door de Koning ter uitvoering van haar bepalingen genomen besluiten;
- het Wetboek van Vennootschappen;
- de op bedrijfsrevisoren toepassbare normen;
- de Verordening (EU) nr. 537/2014;
- de door de Commissie goedgekeurde verordeningen krachtens de bepalingen van richtlijn 2006/43/EG en Verordening (EU) nr. 537/2014; en
- de bepalingen van de wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten, de ter uitvoering van voornoemde wet van 18 september 2017 genomen besluiten en reglementen, de uitvoeringsmaatregelen van Richtlijn (EU) 2015/849 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering, van Verordening (EU) 2015/847 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie, en van de waakzaamheidsplicht waarvan sprake in de bindende bepalingen betreffende financiële embargo's, in de mate waarin ze van toepassing zijn op de in artikel 85, § 1, 6°, van voornoemde wet van 18 september 2017 bedoelde onderworpen entiteiten."

Binnen zijn bevoegdheid ontwikkelde het College een nieuwe toezichtmethodologie met betrekking tot de werkzaamheden van de commissaris bij een failliet verklaarde vennootschap. Op 4 juli 2019 keurde het Comité van het College deze nieuwe toezichtmethodologie goed.

Het College bepaalt in dergelijke dossiers voortaan in eerste instantie of de werkzaamheden van de bedrijfsrevisor nader onderzoek vereisen aan de hand van een welbepaalde risicoanalyse. Deze risicoanalyse houdt rekening met de door het College vastgelegde knipperlichten, zoals onder meer de verantwoording van de continuïteit van de gecontroleerde entiteit en de toepassing van de alarmbelprocedure. Ook niet-financiële indicatoren, zoals een eventuele afwijking in de duurtijd van een boekjaar, worden in rekening gebracht.

Het College onderzoekt de uitgevoerde werkzaamheden van de bedrijfsrevisor voorafgaand aan het faillissement. Sinds de goedkeuring van de nieuwe toezichtmethodologie opende het College vier toezichtdossiers voor nader onderzoek.

Het nader onderzoek beoogt om het College inzicht te geven in de risico-inschattingswerkzaamheden van de bedrijfsrevisor. Het evalueert of de bedrijfsrevisor zijn verantwoordelijkheden nam met toepassing van ISA 570.

Het College benadrukt dat het in dergelijke dossiers waakzaam blijft voor het vermijden van *hindsight bias*. Bij de beoordeling van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisor baseert het College zich op feitelijke en objectieve gegevens. Het houdt rekening met de informatie waarover de bedrijfsrevisor beschikte op het moment dat hij zijn oordeel stelde. Het College maakt in dergelijke dossiers dan ook abstractie van de informatie die betrekking heeft op toekomstige elementen.

5.3 Toezicht naar aanleiding van informatie van derden

Het College opent niet alleen toezichtdossiers op basis van klachten en eigen onderzoek. Het beslist hiertoe ook naar aanleiding van informatie die het verkrijgt van andere toezichthoudende overheden.

Het College ontvangt informatie van nationale toezichthouders zoals de NBB en de FSMA. In 2019 ontving het eveneens informatie van toezichthouders uit andere lidstaten van de EU.

De informatie die het College verkrijgt van deze overheden, maakt het voorwerp uit van verder onderzoek.

6. VOORTIJDIGE ONDERBREKING VAN HET COMMISSARIS- MANDAAT

6.1 Ontslag en opzegging

6.2 Mededeling aan het College

Commissarismandaten hebben in principe een duurtijd van drie jaar. De wetgever heeft in deze termijn voorzien om de commissaris in staat te stellen zijn controleopdracht volledig onafhankelijk uit te voeren. Een onderbreking van het mandaat voor het einde van deze termijn is eerder uitzonderlijk.

De Europese regelgeving laat de lidstaten slechts binnen een strikt kader toe om in de mogelijkheid tot voortijdige eindiging van het mandaat te voorzien⁵⁵.

De Belgische verplichtingen en mogelijkheden ter zake vinden hun grondslag in artikel 3:66 WVV.

De gecontroleerde entiteit en de commissaris moeten het College in kennis stellen van een voortijdige onderbreking van het commissarismandaat. Op basis van de ervaring die het College tijdens zijn eerste twee bestaansjaren heeft opgedaan, startte het in 2019 – in overleg met het IBR – met de verduidelijking van de gevallen waarin en de voorwaarden waaronder een commissarismandaat voortijdig kan worden onderbroken. Ook stelde het College een formulier op dat de bedrijfsrevisoren moeten gebruiken om een vervroegde onderbreking van het commissarismandaat te melden. Bedoeling van de ontwikkeling en het gebruik van dat formulier is de kennisgevingen door de bedrijfsrevisoren te standaardiseren en de verwerking daarvan door het College efficiënter te maken.

6.1 Ontslag en opzegging

Op 9 april 2019 heeft het IBR, in overleg met het College, advies 2019/10 gepubliceerd over de onderbreking van het commissarismandaat. Dat advies is een *update* van advies 2012/04 van 7 januari 2013 betreffende het ontslag van de zetelende commissaris en de benoeming van de opvolger. Die *update* is een gevolg van de goedkeuring van de wet van 7 december 2016. Het IBR-advies verduidelijkt ook de opzegging van de commissaris door de gecontroleerde entiteit.

Artikel 3:66 van het WVV onderscheidt de gevallen waarin het mandaat vóór het verstrijken van de termijn van drie jaar op initiatief van de commissaris wordt onderbroken, en de gevallen waarin het mandaat op initiatief van de gecontroleerde entiteit wordt onderbroken.

6.1.1 VRIJWILLIG ONTSLAG VAN DE COMMISSARIS

De commissaris kan zijn mandaat slechts voortijdig beëindigen:

- op grond van gewichtige persoonlijke redenen; of
- tijdens een algemene vergadering nadat hij schriftelijk verslag uitbrengt over de redenen van zijn ontslag.

De commissaris kan op elk tijdstip ontslag nemen als hij zich beroept op gewichtige persoonlijke redenen.

De verwijzing naar 'gewichtige' betekent dat de reden voldoende ernstig is om het ontslag te rechtvaardigen. De verwijzing naar 'persoonlijk' houdt in dat de reden eigen is aan de commissaris⁵⁶.

⁵⁵ Richtlijn 2006/43/EG.

⁵⁶ I. De Poorter, "Art. 135 W.Venn." in X., *Vennootschappen en verenigingen. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Boek IV, Titel VII. Controle van de jaarrekening, (1) 13.

Het College aanvaardt als gewichtige persoonlijke redenen onder meer ernstige medische redenen of een fusie van twee bedrijfsrevisorenkantoren waardoor een onafhankelijkheidsprobleem⁵⁷ ontstaat⁵⁸.

De commissaris kan ook zonder persoonlijke gewichtige redenen ontslag nemen. Dit gebeurt tijdens een algemene vergadering nadat hij schriftelijk verslag uitbrengt over de redenen van zijn ontslag.

6.1.2 OPZEGGING VAN HET MANDAAT DOOR DE GECONTROLEERDE ENTITEIT

Op straffe van schadevergoeding kunnen de commissarissen tijdens hun opdracht alleen om wettige redenen door de algemene vergadering worden opgezegd.

Een wettige reden is een omstandigheid die te wijten is aan de commissaris waardoor het vertrouwen van de entiteit in hem is verdwenen. De wet preciseert in dit verband dat een verschil van mening over een boekhoudkundige verwerking of een controleprocedure op zich geen wettige reden voor opzegging kan zijn. De situaties waarin een wettige reden voorhanden is, zijn bijgevolg zeer beperkt.

Het gaat bijvoorbeeld om ernstige gebreken in de uitoefening van het mandaat door lichamelijke ongeschiktheid of door schrapping uit het openbaar register van het IBR⁵⁹.

6.2 Mededeling aan het College

Overeenkomstig artikel 3:66 van het WVV moeten de gecontroleerde entiteit en de commissaris het College in kennis stellen hetzij van het ontslag, hetzij van de opzegging van de commissaris tijdens zijn opdracht. Zij moeten ook op afdoende wijze de redenen hiervoor uiteenzetten. In 2019 besliste het College om de regels inzake de mededeling van een ontslag of een opzegging van de commissaris tijdens zijn mandaat te verduidelijken.

Om te kunnen controleren of artikel 3:66 van het WVV correct wordt toegepast, heeft het College een "Formulier van voortijdige onderbreking van het commissarismandaat" opgesteld. Bedoeling daarvan is de mededeling van informatie aan het College te uniformiseren om zo de verwerking van de meegeerde informatie te vergemakkelijken.

Het College heeft ook Beslissing 2019/01 genomen. Die heeft tot doel het gebruik van het formulier door de bedrijfsrevisoren, alsook de mededeling van informatie binnen een maand na de algemene vergadering die kennis heeft genomen van het ontslag of beslist heeft over de opzeg, verplicht te stellen.

Het formulier en de beslissing zijn gepubliceerd op de website van het College⁶⁰.

Sinds 1 november 2019 zijn de bedrijfsrevisoren verplicht om dat formulier in te vullen en het aan het College te bezorgen om aan hun informatieplicht te voldoen. Als het College vaststelt dat een bedrijfsrevisor deze verplichting niet naleeft, legt het passende maatregelen op. Het College verzoekt de gecontroleerde entiteiten om dit standaardformulier te gebruiken.

⁵⁷ Het College verwijst hierbij naar de regels van de Europese verordening nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang en het Belgische recht.

⁵⁸ MvT over het wetsontwerp tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren, *Parl.St. Kamer* 2016-17, nr. 54K2083/001, 15.

⁵⁹ MvT over het wetsontwerp tot wijziging van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen, *Parl.St. Kamer* 1979-80, nr. 387/1, 54.

⁶⁰ <https://www.fsma.be/nl/circulaires-en-mededelingen>.

7. VOORKOMING VAN WITWASSEN VAN GELDEN EN FINANCIERING VAN TERRORISME

- 7.1 Inzicht in de risico's
- 7.2 Risicogebaseerde controles
- 7.3 Hulpmiddel "Mijn algemene risico-beoordeling"
- 7.4 Meldingen van verdachte verrichtingen

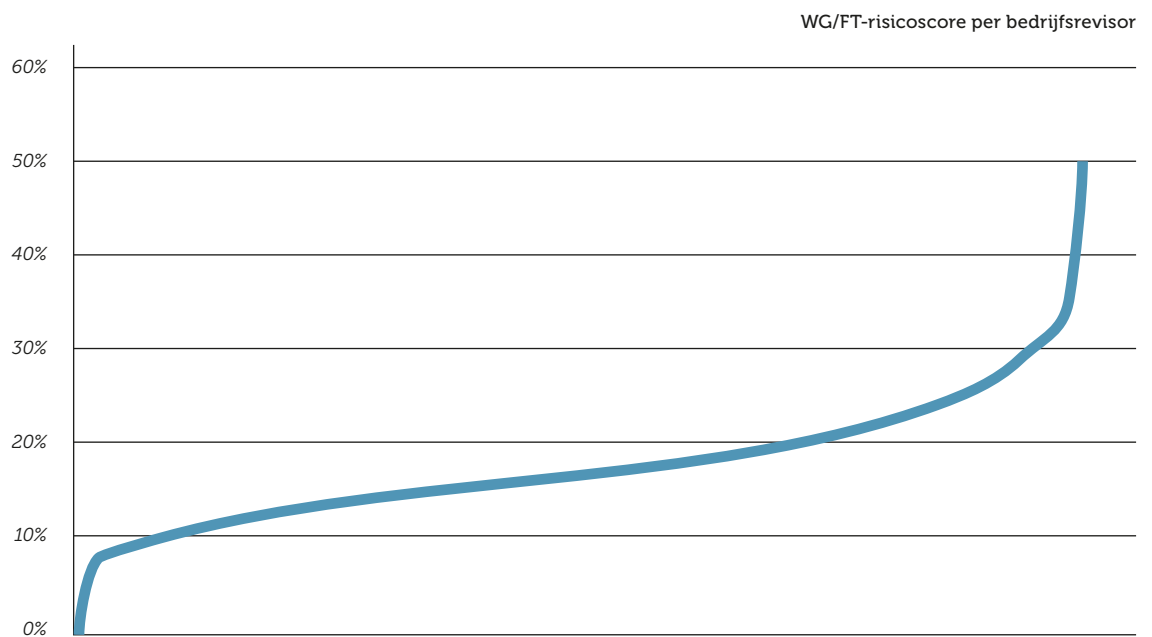
In 2019 heeft het College zijn risicogebaseerd controlebeleid met betrekking tot de verplichtingen inzake de voorkoming van WG/FT verder ontwikkeld.

7.1 Inzicht in de risico's

Op basis van de sectorale risicoanalyse die het in 2018 had uitgevoerd, en van de antwoorden van de bedrijfsrevisoren op de periodieke vragenlijst voor de beoordeling van de WG/FT-risico's, ontwikkelde het College een methodologie voor de verwerking van de nuttige en noodzakelijke informatie met de bedoeling aan elke bedrijfsrevisor een risicoscore toe te kennen.

De geautomatiseerde toepassing van deze methodologie resulteert in een algemene WG/FT-risicoscore voor elke individuele bedrijfsrevisor. Dit zorgt voor de volgende risicoverdeling inzake WG/FT van de sector:

Globale risicoverdeling van de sector op het vlak van WG/FT

7.2 Risicogebaseerde controles

Eens het College over het specifieke WG/FT-risicoprofiel van elke bedrijfsrevisor beschikte, ontwikkelde het een specifieke risicogebaseerde controlestrategie voor de verplichtingen inzake de WG/FT-voorkoming. Die specifieke controles vormen een aanvulling op de andere controleacties van het College, zoals de kwaliteitscontroles en de toezichtdossiers.

Het College ontwikkelde een aanpak voor de *onsite*- en *offsite*controles bij OOB- en niet-OOB-bedrijfsrevisoren.

Wat de *onsite*controles betreft, voert het College – naast de in de kwaliteitscontroles geïntegreerde controles van de vereisten inzake de WG/FT-voorkoming – ook inspecties ter plaatse uit die specifiek en uitsluitend op de naleving van de vereisten inzake de WG/FT-voorkoming zijn gericht.

Tussen oktober en december 2019 zijn een vijftiental inspecties ter plaatse uitgevoerd die specifiek op de verplichtingen inzake de WG/FT-voorkoming waren gericht. De resultaten van die inspecties zullen in de loop van 2020 door het Comité van het College worden onderzocht.

7.3 Hulpmiddel “Mijn algemene risicobeoordeling”

De wet van 18 september 2017 vereist de toepassing van een risicogebaseerde benadering in de strijd tegen WG/FT. Deze houdt een verplichting voor de bedrijfsrevisor(enkantoren) in om zijn risico's op de volgende twee niveaus te beoordelen: een algemene risicobeoordeling voor het bedrijfsrevisorenkantoor en een individuele risicobeoordeling voor elke cliënt.

Het College ontwikkelde het hulpmiddel “Mijn algemene risicobeoordeling”, bestaande uit een tabel en een bijhorende praktische handleiding, om de bedrijfsrevisor te ondersteunen bij zijn algemene risicobeoordeling inzake WG/FT. De algemene risicobeoordeling is een proces in drie stappen:

- het identificeren van de WG/FT-risico's waaraan de bedrijfsrevisor is blootgesteld;
- het evalueren van de geïdentificeerde WG/FT-risico's;
- het definiëren van risicocategorieën.

Als de bedrijfsrevisor de tabel gebruikt, moet hij deze aanpassen aan de specifieke kenmerken van zijn activiteit. De algemene risicobeoordeling is specifiek voor de aard van de activiteit van de bedrijfsrevisor en zijn omvang.

Het is essentieel dat de bedrijfsrevisor de WG/FT-risico's eigen aan zijn activiteit correct identificeert. Hij houdt hierbij rekening met de kenmerken van zijn cliënten, de producten of transacties die hij aanbiedt, de betrokken landen of geografische gebieden en de distributiekkanalen die hij gebruikt.

Een goede uitvoering van de algemene risicobeoordeling laat de bedrijfsrevisor toe om:

- de WG/FT-risico's te identificeren waaraan hij is blootgesteld, inclusief de situaties met een hoog WG/FT-risico waarbij hij extra waakzaamheidsmaatregelen toepast;
- een organisatorisch kader te bepalen en in te voeren dat aan de geïdentificeerde WG/FT-risico's is aangepast.

De tabel en de praktische handleiding vormen een hulpmiddel voor diegene die het wenst te gebruiken. De bedrijfsrevisor kan ook een andere methode gebruiken om zijn algemene risicobeoordeling uit te voeren. Ongeacht de methode die hij gebruikt, moet elke bedrijfsrevisor echter aan het College kunnen aantonen dat hij aan de verplichtingen van de wet van 18 september 2017 voldoet.

7.4 Meldingen van verdachte verrichtingen

De CFI ontvangt meldingen van verdachte verrichtingen van de entiteiten die onderworpen zijn aan de wet van 18 september 2017. De CFI maakt gebruik van haar bevoegdheden om deze informatie te analyseren. In geval van ernstige aanwijzingen van witwassen of financiering van terrorisme of proliferatie van massavernietigingswapens meldt de CFI het resultaat van haar analyse aan de gerechtelijke overheden.

In 2019 ontving de CFI 73 meldingen van verdachte verrichtingen van 27 Belgische bedrijfsrevisoren.

Uit het activiteitenverslag van de CFI blijkt de volgende evolutie over de voorbije drie jaren:

	2017	2018	2019	Percentage 2019
Aantal meldingen aan de CFI door bedrijfsrevisoren	64	60	73	0,28 procent van het totale aantal meldingen aan de CFI door de onderworpen entiteiten ⁶¹
Aantal bedrijfsrevisoren die een melding aan de CFI hebben verricht	21	21	27	–

Tabel 3: Aantal meldingen van verdachte verrichtingen door de bedrijfsrevisoren tijdens de laatste drie jaren.

In 2019 vergaderde het College met de CFI. Tijdens die vergadering overlegden zij over de meldingen van verdachte verrichtingen door de bedrijfsrevisoren. De gedachtewisseling door beide instellingen daarover betrof het aantal meldingen van verdachte verrichtingen en het aantal bedrijfsrevisoren die verdachte verrichtingen hebben gemeld. Het overleg betrof evenzeer de kwaliteit van de meldingen door de sector van de bedrijfsrevisoren. Het College hecht veel belang aan de verklaringen van verdachte verrichtingen en zal daarover ook in de toekomst met de CFI blijven overleggen.

⁶¹ Ter vergelijking: het aantal meldingen van externe accountants, externe belastingconsulenten, externe erkende boekhouders, externe erkende boekhouders-fiscalisten bedraagt 0,95 procent ten opzichte van het totale aantal meldingen aan de CFI door de onderworpen entiteiten. Voor de notarissen is dit 4,77 procent en voor de advocaten 0,04 procent.

8. IMPACT VAN *BREXIT* OP BEDRIJFSREVISOREN

8.1 Specifieke categorieën waarin
brexit een impact kan hebben

8.2 *Brexit*

8.1 Specifieke categorieën waarin *brexit* een impact kan hebben

Begin 2019 identificeerde het College een aantal categorieën van gevallen waarin de *brexit* een impact kan hebben op het geldende wetgevende en reglementaire kader. De mededeling 2019/01 van het College van 11 februari 2019 gaat in op drie specifieke categorieën waarin de *brexit* een impact kan hebben:

- bedrijfsrevisorenkantoor waarvan een deel van de stemrechten in het bezit is van een auditkantoor of een wettelijke auditor uit het Verenigd Koninkrijk;
- bedrijfsrevisorenkantoor waarvan een deel van het bestuursorgaan is samengesteld uit auditkantoren of wettelijke auditors uit het Verenigd Koninkrijk;
- bedrijfsrevisoren van Belgische vennootschappen die in het Verenigd Koninkrijk genoteerd zijn.

Bedrijfsrevisorenkantoor waarvan een deel van de stemrechten in het bezit is van een auditkantoor of een wettelijke auditor uit het Verenigd Koninkrijk

Volgens artikel 6, § 1, 2°, van de wet van 7 december 2016 is één van de voorwaarden voor de toekenning van de hoedanigheid van bedrijfsrevisorenkantoor aan een rechtspersoon of een andere entiteit met zetel in een lidstaat, dat *“2° de meerderheid van de stemrechten van deze rechtspersoon of entiteit in het bezit is van auditkantoren, wettelijke auditors en/of bedrijfsrevisoren”*.

Zonder overgangs- of begeleidende maatregelen zullen de auditkantoren en de wettelijke auditors van het Verenigd Koninkrijk die hoedanigheid bij de *brexit* verliezen. Zij zullen dan auditor of auditororganisatie van een derde land worden. Bijgevolg bestaat de kans dat dit, in functie van het aandeel van die Britse auditkantoren of wettelijke auditors in het betrokken Belgische bedrijfsrevisorenkantoor, voor bepaalde Belgische bedrijfsrevisorenkantoren impliceert dat zij niet langer aan die voorwaarde voldoen.

Bedrijfsrevisorenkantoor waarvan een deel van het bestuursorgaan is samengesteld uit auditkantoren of wettelijke auditors uit het Verenigd Koninkrijk

Volgens artikel 6, § 1, 3°, van de wet van 7 december 2016 is één van de voorwaarden voor de toekenning van de hoedanigheid van bedrijfsrevisorenkantoor aan een rechtspersoon of een andere entiteit met zetel in een lidstaat, dat *“3° het bestuursorgaan van die rechtspersoon of die entiteit voor een meerderheid is samengesteld uit auditkantoren, wettelijke auditors en/of bedrijfsrevisoren. Wanneer het bestuursorgaan slechts uit twee leden bestaat, is ten minste één van hen een bedrijfsrevisor, een auditkantoor of een wettelijke auditor. Wanneer een revisorenkantoor of een auditkantoor lid is van het bestuursorgaan, wordt dit kantoor, overeenkomstig artikel 132 van het Wetboek van Vennootschappen, respectievelijk vertegenwoordigd door een natuurlijk persoon die de hoedanigheid van bedrijfsrevisor heeft, of door een natuurlijk persoon die als wettelijke auditor is erkend”*.

Zonder overgangs- of begeleidende maatregelen zullen de auditkantoren en de wettelijke auditors van het Verenigd Koninkrijk die hoedanigheid bij de *brexit* verliezen. Zij zullen dan auditor of auditororganisatie van een derde land worden. Bijgevolg bestaat de kans dat dit, in functie van de samenstelling van het bestuursorgaan van een Belgisch bedrijfsrevisorenkantoor, voor bepaalde Belgische bedrijfsrevisorenkantoren impliceert dat zij niet langer aan die voorwaarde voldoen.

Bedrijfsrevisoren van Belgische vennootschappen die in het Verenigd Koninkrijk genoteerd zijn

Bij een *brexit* zonder uittredingsakkoord is het mogelijk dat de bedrijfsrevisoren van Belgische vennootschappen die in het Verenigd Koninkrijk op een gereguleerde markt zijn genoteerd, zich bij de bevoegde Britse autoriteit, de *Financial Reporting Council*, zullen moeten laten registreren. Hier worden wel degelijk enkel de Belgische vennootschappen geïdificeerd die zelf op een gereguleerde markt in het Verenigd Koninkrijk zijn genoteerd. Niet geïdificeerd zijn dus de Belgische vennootschappen die deel uitmaken van een groep waarvan de buiten België gevestigde moederonderneming op een gereguleerde markt in het Verenigd Koninkrijk is genoteerd.

8.2 *Brexit*

Het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU en de EER vond plaats op 31 januari 2020. Vanaf deze datum start een overgangperiode die in principe eindigt op 31 december 2020.

Tijdens deze overgangperiode is het recht van de EU van toepassing op en in het Verenigd Koninkrijk. De bedrijfsrevisoren ondervinden derhalve voorlopig geen effecten van de *brexit*.

Het College volgt de onderhandelingen van de *brexit* nauwgezet op.

9. MONITORING VAN MARKTKWALITEIT EN MEDEDINGING

De markt voor het leveren van wettelijke controlediensten aan OOB's ontwikkelt zich in de loop van de tijd. De Europese wetgever heeft maatregelen genomen om deze ontwikkelingen in de markt van nabij op te volgen.

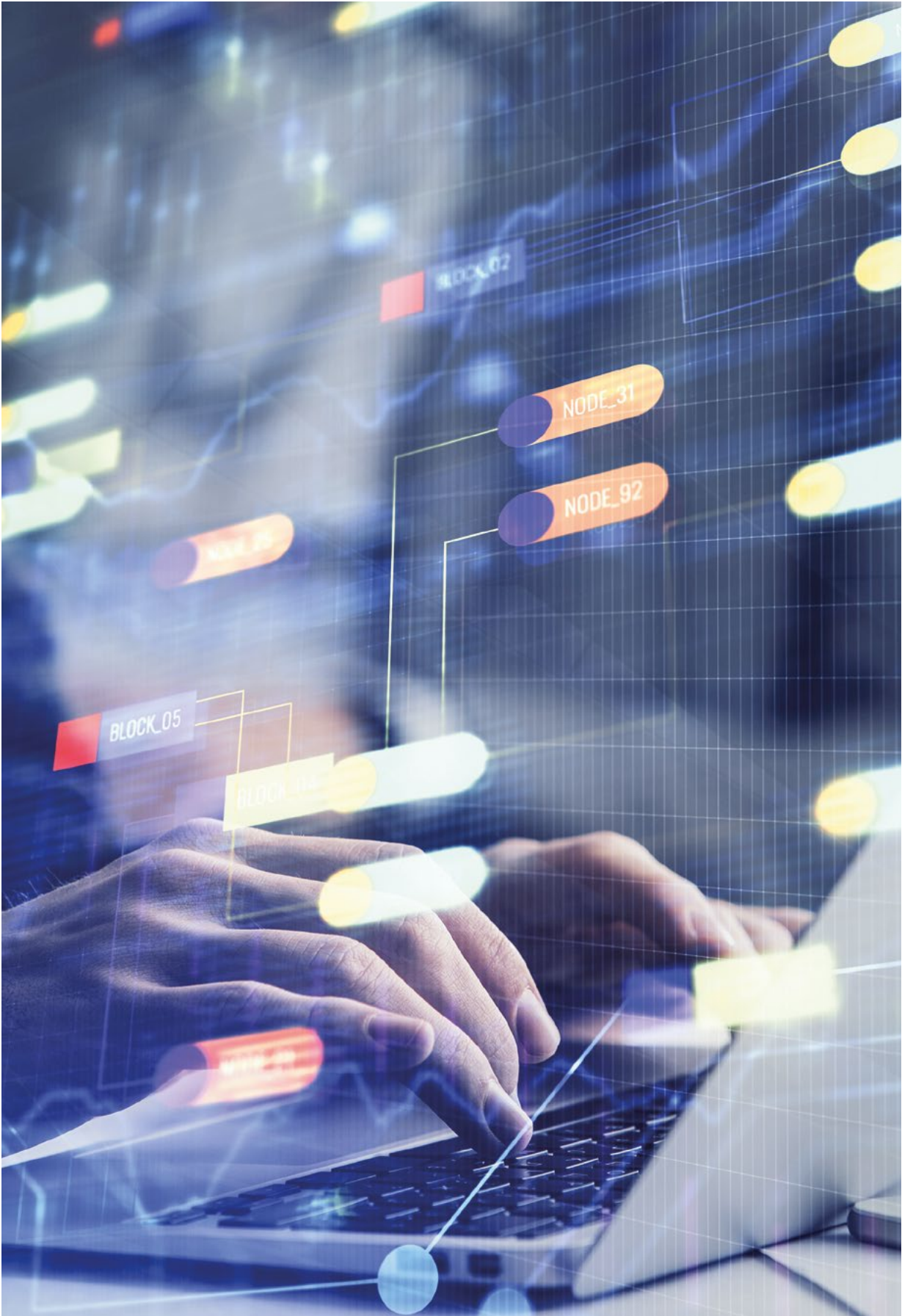
Verordening (EU) nr. 537/2014 beoogt onder meer bij te dragen tot een kwaliteitsverhoging van de controlediensten en het vergroten van het aanbod van commissarissen voor OOB's. Artikel 27 van deze Verordening regelt in dit verband een effectieve en periodieke *monitoring*. Dit artikel bepaalt dat elke bevoegde autoriteit en het ECN ten minste elke drie jaar een verslag opstellen over marktontwikkelingen inzake het verstrekken van wettelijke controlediensten aan OOB's en dit bij het CEAOB, ESMA, EBA, EIOPA en de Europese Commissie indienen.

Deze oefening wordt gestuurd en gecentraliseerd door het CEAOB, dat een rapporteringsvragenlijst en richtsnoeren voor het invullen daarvan heeft opgesteld.

Het College volgt in deze context de ontwikkelingen van de Belgische markt op. Het volgt in het bijzonder de volgende evoluties op van de wettelijke controlediensten aan OOB's:

- de risico's van de sluiting van een kantoor of de verstoring van de dienstverlening door een groot aantal kwalitatieve tekortkomingen;
- de noodzaak om maatregelen vast te stellen om deze risico's in te perken;
- de mate van marktconcentratie;
- de prestaties van auditcomités.

In 2019 heeft het College een bijdrage geleverd aan de door het CEAOB gecoördineerde oefening rond het "*market monitoring report*". Het verstrekte informatie over de door het CEAOB gedefinieerde "*key market monitoring indicators*". Finaal stelt de Europese Commissie een gezamenlijk verslag op over de ontwikkelingen op communautair niveau en dient ze dit verslag in bij de Europese Raad, de Europese Centrale Bank, ESRB en, indien passend, bij het Europees Parlement.

10. UITDAGINGEN VOOR 2020

10.1 Permanente vorming

10.2 *European Single Electronic Format*

10.1 Permanente vorming

Het College draagt de eindverantwoordelijkheid voor het toezicht op de permanente vorming.

Het is van algemeen belang dat een bedrijfsrevisor zich op continue wijze bijschoolt. De bedrijfsrevisor houdt zijn theoretische kennis, zijn beroepsvaardigheden en zijn beroepsethiek op een voldoende peil en waarborgt de kwaliteit bij het uitvoeren van zijn opdrachten.

De Norm van het IBR voor permanente vorming⁶² omvat de verplichtingen waaraan de bedrijfsrevisor zich houdt:

- de bedrijfsrevisor besteedt gemiddeld per jaar minstens 40 effectieve uren aan activiteiten die bijdragen tot zijn blijvende professionele ontwikkeling. De bedrijfsrevisor behaalt dit gemiddelde op basis van een tijdshorizon van drie kalenderjaren met een absoluut minimum van 20 uren per kalenderjaar;
- seminars en studiedagen vertegenwoordigen minimum 70 procent van het minimaal vereist aantal uren of minstens 84 uren op driejaarlijkse basis;
- de bedrijfsrevisor volgt minimum acht uren per jaar uit het door het IBR aangeboden vormingspakket.

In 2020 legt de Raad van het IBR overeenkomstig artikel 31 van de wet van 7 december 2016 het ontwerp van Norm (herziene versie 2020) permanente vorming⁶³ voor. Dit ontwerp van Norm beoogt de vervanging van de huidige norm voor permanente vorming van 30 augustus 2007.

Het College plant in 2020 de bedrijfsrevisoren te controleren op de naleving van de vormingsverplichtingen tijdens de afgelopen drie jaren, met name gedurende de periode 2017-2019.

⁶² De norm van 30 augustus 2007 trad in werking op 1 januari 2008.

⁶³ Het ontwerp van Norm (herziene versie 2020) permanente vorming is beschikbaar op de website van het IBR: <https://www.ibr-ire.be/nl/regelgeving-en-publicaties/normen-en-aanbevelingen/normen/permanente-vorming>.

10.2 *European Single Electronic Format*

De Gedelegeerde verordening van de Europese Commissie over het uniform elektronisch verslagleggingsformaat ESEF⁶⁴ is op 29 mei 2019 in het Publicatieblad van de EU gepubliceerd. Die Gedelegeerde verordening is genomen op basis van de transparatierichtlijn⁶⁵ en viseert de uitgevende instellingen waarvan effecten tot de handel op een gereglementeerde markt zijn toegelaten. Het gaat om een technische reguleringsnorm die door ESMA is voorbereid en door de Europese Commissie is aangenomen.

Deze nieuwe regelgeving over de rapportering door de genoteerde vennootschappen in de EU streeft naar:

- een sterkere digitalisering van de bedrijfsrapportering;
- een grotere transparantie van de jaarlijkse rapportering;
- een betere leesbaarheid en toegankelijkheid van de financiële rapportering;
- de onmiddellijke beschikbaarheid van de essentiële financiële informatie in alle officiële talen van de EU.

Bij de opstelling van hun verslaglegging zullen de entiteiten gebruik moeten maken van de *digitalised business reporting systems* (XHTML en iXBRL). De Gedelegeerde verordening is in januari 2020 in werking getreden.

⁶⁴ Gedelegeerde verordening (EU) 2018/815 van de Commissie van 17 december 2018 tot aanvulling van Richtlijn 2004/109/EG van het Europees Parlement en de Raad met technische reguleringsnormen voor de specificatie van een uniform elektronisch verslagleggingsformaat.

⁶⁵ Richtlijn 2004/109/EC van het Europees Parlement en de Raad van 15 december 2004 betreffende de transparatievereisten die gelden voor informatie over uitgevende instellingen waarvan effecten tot de handel op een gereglementeerde markt zijn toegelaten en tot wijziging van Richtlijn 2001/34/EG.

11. LIJST VAN AFKORTINGEN

Voor de leesbaarheid worden in het jaarverslag afkortingen gebruikt, waarvan de volledige officiële benaming hieronder wordt weergegeven:

CEAOB	<i>Committee of European Audit Oversight Bodies</i> – Comité van Europese auditorstoezichthouders
CFI	Cel voor Financiële informatieverwerking
College	College van toezicht op de bedrijfsrevisoren
EBA	<i>European Banking Authority</i> – Europese Bankautoriteit
ECN	<i>European Competition Network</i> – Europees mededingingsnetwerk
EER	Europese Economische Ruimte
EIOPA	<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i> – Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen
EQCR	<i>Engagement Quality Control Reviews</i> – Opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling
ESEF	<i>European single electronic format</i>
ESMA	<i>European Securities and Markets Authority</i> – Europese Autoriteit voor Effecten en Markten
ESRB	<i>European Systemic Risk Board</i> – Europees Comité voor systeemrisico's
EU	Europese Unie
FSMA	<i>Financial Services and Markets Authority</i> – Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten
HREB	Hoge Raad voor de Economische Beroepen
IBR	Instituut van de Bedrijfsrevisoren
ICCI	Informatiecentrum voor het bedrijfsrevisoraat
IFIAR	<i>International Forum of Independent Audit Regulation</i>
ISA	<i>International Standards on Auditing</i>
ISQC 1	<i>International Standard on Quality Control 1</i>
iXBRL	<i>Inline Extensible Business Reporting Language</i>
NBB	Nationale Bank van België
niet-OOB	Andere organisaties dan organisaties van openbaar belang
OOB	Organisaties van openbaar belang
PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
Raadgevende vergadering	Raadgevende vergadering voor het publiek toezicht op het beroep van de bedrijfsrevisoren
Richtlijn 2006/43/EG	Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006 betreffende de wettelijke controles van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen, tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 84/253/EEG van de Raad
Sanctiecommissie	Sanctiecommissie van de FSMA als bedoeld in artikel 47 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten
Verordening (EU) nr. 537/2014	Europese verordening nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang
W.Venn.	Wetboek van Vennootschappen
Wet van 18 september 2017	Wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten
Wet van 7 december 2016	Wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren
WG/FT	Witwassen van geld en financiering van terrorisme
WVV	Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen
XHTML	<i>Extensible Hypertext Markup Language</i>

CTR
CSR

WWW.CTR-CSR.BE

